

Міністерство освіти і науки України
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Навчально-науковий інститут філології
Кафедра мов і літератур Близького та Середнього Сходу

**АРАБСЬКА МЕДИЧНА ТЕРМІНОЛОГІЯ В ГАЛУЗІ АНАТОМІЇ:
СПЕЦИФІКА ПЕРЕКЛАДУ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ**

Кваліфікаційна робота
освітнього ступеня «магістр»
студентки II курсу магістратури,
галузь знань 03 — Гуманітарні науки
освітньої програми
«Східна філологія, західноєвропейська
мова та переклад:
арабська мова і література»
спеціальності 035 Філологія
(035.060 східні мови та
літератури (переклад включно),
перша – арабська)
КОСТЕНКО Аліси Володимирівни
Науковий керівник:
к.філол.н., доц. **Іван СІВКОВ**
Рецензент:
к.філол.н., асист. **Інна СУБОТА**

«Допущено до захисту»
Протокол засідання
кафедри мов і літератур Близького та Середнього Сходу
протокол №12 від «10» травня 2024 року

завідувач кафедри (підпис)
д.філол.н., проф. Олена МАЗЕПОВА

КИЇВ
2024

АНОТАЦІЯ

Костенко А.В. Арабська медична термінологія в галузі анатомії: специфіка перекладу українською мовою. Магістерська робота. Київський Національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, 2024 р.

Магістерська робота фокусується на аналізі специфіки арабських анатомічних термінів та викликах їхнього перекладу. Важливість такого дослідження полягає у забезпеченні точності медичних перекладів, що є критичним для освіти та практики медиків в Україні. Розуміння культурних та лінгвістичних особливостей арабської медичної термінології допомагає покращити міжкультурне спілкування в галузі охорони здоров'я.

Проблематика дослідження арабської медичної термінології в галузі анатомії полягає у складності перекладу унікальних термінів. Це створює виклики для точності перекладу, що впливає на якість медичної освіти та практики. Також існує потреба враховувати культурні відмінності, що важливо для забезпечення правильного розуміння анатомічних термінів у міжкультурному контексті.

Анатомічні терміни є основою для точної медичної комунікації, дозволяючи фахівцям з різних країн чітко обмінюватися інформацією про стан пацієнтів. Вони критично важливі для навчання медичних студентів, оскільки дають їм змогу детально розуміти структуру та функції людського тіла. Точність анатомічних термінів допомагає уникнути медичних помилок під час діагностики та лікування. Знання анатомічної термінології також сприяє міждисциплінарній взаємодії та співпраці у галузі охорони здоров'я.

У першому розділі «Особливості анатомічної медичної термінології в арабській мові» було проаналізовано анатомічну медичну термінологію в арабській мові в загальному розумінні. Філологічний підхід до аналізу та адаптації медичних термінів в арабській мові. Навели приклади термінів. Також дослідили формування медичної термінології в галузі анатомії, як

вплинули культурні аспекти ісламської традиції на формування анатомічної термінології.

У другому розділі «Способи перекладу арабської анатомічної медичної термінології українською мовою» було досліджено специфіку арабського медичного перекладу на теоретичному рівні. Наведено багато прикладів та термінів. Зроблено аналіз основних теорій перекладу для глибокого розуміння, що застосовуються до медичної термінології з особливим акцентом на арабську термінологію. Також навели приклади перекладацьких трансформацій при передачі арабських медичних термінів в галузі анатомії українською мовою.

У третьому розділі «Практичне застосування анатомічної медичної термінології: аналіз і перспективи» було розроблено класифікацію структурних особливостей медичних термінів в галузі анатомії українською мовою, наведено багато прикладів термінів, взятих з фрагментів медичних текстів. Дослідили саме структурні особливості, філологія вивчає мову, її структуру та використання в контексті. У медичній філології, аналіз, як слова формуються і використовуються, допомагає розшифровувати медичні тексти та поліпшує міжкультурне спілкування в охороні здоров'я. Також було проаналізовано семантичні особливості медичної термінології у галузі анатомії, як саме семантичні особливості впливають на зрозумілість і точність в медичній термінології, дослідили семантичні характеристики анатомічних термінів та оцінили важливість семантичної точності для медичної науки та практики.

Ключові слова: арабська мова, галузь анатомії, анатомічна медична термінологія, міжкультурне спілкування.

ANNOTATION

Kostenko A.V. Arabic medical terminology in the field of anatomy: specifics of translation into Ukrainian. Master thesis. Taras Shevchenko Kyiv National University, Kyiv, 2024.

The master's thesis focuses on the analysis of the specificity of Arabic anatomical terms and the challenges of their translation. The importance of such research lies in ensuring the accuracy of medical translations, which is critical for the education and practice of doctors in Ukraine. Understanding the cultural and linguistic characteristics of Arabic medical terminology helps to improve cross-cultural communication in the field of health care.

The problem of researching Arabic medical terminology in the field of anatomy is the difficulty of translating unique terms. This creates challenges for translation accuracy, which affects the quality of medical education and practice. There is also a need to take cultural differences into account, which is important to ensure correct understanding of anatomical terms in a cross-cultural context.

Anatomical terms are the basis for accurate medical communication, allowing specialists from different countries to clearly exchange information about patients' conditions. They are critical to the education of medical students, as they enable them to gain a detailed understanding of the structure and function of the human body. The accuracy of anatomical terms helps to avoid medical errors during diagnosis and treatment. Knowledge of anatomical terminology also facilitates interdisciplinary interaction and collaboration in healthcare.

In the first chapter, "Peculiarities of Anatomical Medical Terminology in Arabic," the anatomical medical terminology in Arabic was analyzed in a general sense. A philological approach to the analysis and adaptation of medical terms in the Arabic language. They gave examples of terms. The formation of medical terminology in the field of anatomy was also investigated, how the cultural aspects of the Islamic tradition influenced the formation of anatomical terminology.

In the second chapter, "Methods of translating Arabic anatomical medical terminology into Ukrainian," the specifics of Arabic medical translation were investigated at the theoretical level. Many examples and terms are given. An analysis of the main theories of translation for deep understanding applied to medical terminology with special emphasis on Arabic terminology. Examples of translational transformations in the transfer of Arabic medical terms in the field of anatomy into the Ukrainian language were also given.

In the third chapter "Practical application of anatomical medical terminology: analysis and perspectives" a classification of the structural features of medical terms in the field of anatomy in the Ukrainian mm language was developed, many examples of terms taken from fragments of medical texts were given. Structural features were studied, philology studies language, its structure and use in context. In medical philology, the analysis of how words are formed and used helps decipher medical texts and improves intercultural communication in health care. The semantic features of medical terminology in the field of anatomy were also analyzed, how exactly semantic features affect the clarity and accuracy in medical terminology, the semantic characteristics of anatomical terms were investigated and the importance of semantic accuracy for medical science and practice was assessed.

Key words: Arabic language, branch of anatomy, anatomical medical terminology, intercultural communication.

ЗМІСТ

АНОТАЦІЯ	2
ANNOTATION.....	4
ВСТУП.....	7
РОЗДІЛ 1. Особливості анатомічної медичної термінології в арабській мові	10
1.1. Анатомічна медична термінологія в арабській мові.	10
1.2. Формування медичної термінології в галузі анатомії.	16
РОЗДІЛ 2. Способи перекладу арабської анатомічної медичної термінології українською мовою	26
2.1. Специфіка арабського медичного перекладу на теоретичному рівні.	26
2.2. Перекладацькі трансформації при передачі арабських медичних термінів в галузі анатомії українською мовою.	39
РОЗДІЛ 3. Практичне застосування анатомічної медичної термінології: аналіз та перспективи	51
3.1. Структурні особливості медичних термінів в галузі анатомії.....	51
3.2 Семантичні особливості медичної термінології у галузі анатомії	62
ВИСНОВКИ.....	68
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	72

ВСТУП

В умовах сучасної глобалізації та швидкого розвитку медичної науки важливість міжнародної співпраці у галузі медицини набуває все більшої актуальності. Однак, для успішного взаєморозуміння та обміну інформацією в цій сфері, необхідно уважно вивчати медичну термінологію, особливо коли йдеться про переклад медичних понять з арабської мови на українську.

Ця робота присвячена дослідженню анатомічної медичної термінології в арабській мові та вивченню специфіки її перекладу на українську мову. У контексті співпраці у галузі медицини між арабомовними та українськомовними спеціалістами, яка усе більше розширюється та поглиблюється, вивчення особливостей та труднощів перекладу анатомічної термінології стає важливим етапом спільного розвитку цих галузей.

Актуальність дослідження арабської медичної термінології в галузі анатомії та її перекладу українською мовою визначається зростаючим міжнародним співробітництвом у медичній галузі, потребою в якісному навчальному процесі для арабомовних студентів та медиків в Україні, а також необхідністю забезпечення точності медичної документації та комунікацій для забезпечення безпеки пацієнтів. Також важливим аспектом є розвиток наукових досліджень та публікацій, що об'єднують фахівців з різних країн, та подолання мовних та культурних бар'єрів у медицині.

Метою цього дослідження є комплексний аналіз арабської анатомічної медичної термінології та шляхів її передачі українською мовою.

Для досягнення мети було поставлено такі **завдання дослідження**:

- 1) систематизувати анатомічну медичну термінологію в арабській мові.
- 2) вивчити формування та історичний контекст розвитку анатомічної медичної термінології в арабській мові.
- 3) проаналізувати структурно-семантичні особливості арабських медичних термінів у галузі анатомії, зокрема з урахуванням класифікації за системами органів.

- 4) визначити труднощі та особливості перекладу анатомічної медичної термінології з арабської мови на українську.

Об'єктом дослідження є анатомічна медична термінологія в арабській мові, яка використовується для опису структур та функцій органів людського тіла.

Предметом дослідження є особливості функціонування анатомічної медичної термінології в арабській мові та специфіка її перекладу на українську.

Методи дослідження:

- 1) компаративний (порівняння арабських анатомічних термінів з їхніми українськими еквівалентами для виявлення схожостей та відмінностей);
- 2) лінгвістичний (детальний розгляд морфологічних і синтаксичних структур арабських термінів та їхніх перекладів);
- 3) семантичний (дослідження глибинного значення термінів, включно з культурними та історичними конотаціями);
- 4) описовий метод (для аналізу, характеристики та систематизації розглянутих термінів);
- 5) контекстуальний (для аналізу контексту використання термінів у медичних текстах та клінічній практиці для забезпечення точності та відповідності перекладу);

Новизна дослідження полягає в детальному аналізі перекладу арабської медичної термінології в галузі анатомії на українську мову, що розкриває особливості та виклики перекладацької практики, зокрема збереження культурно-специфічних відтінків значень.

Практичне значення роботи виявляється у покращенні якості медичної освіти та практики в Україні за допомогою забезпечення точності медичних перекладів, що є ключовим для ефективної міжкультурної комунікації та лікування в мультикультурних медичних установах.

Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг магістерської роботи складає 77 сторінок.

РОЗДІЛ 1. Особливості анатомічної медичної термінології в арабській мові

1.1. Анатомічна медична термінологія в арабській мові.

З точки зору філології, медична термінологія представляє великий інтерес через свої етимологічні корені та мовні адаптації. В арабському мовному просторі, де культурні та лінгвістичні традиції глибоко впливають на вживання та розуміння медичних термінів, правильне застосування та інтерпретація цих термінів є ключовими для точності діагностики та лікування.

Сучасна медична термінологія є наслідком тривалого розвитку медицини на світовому рівні. Вона включає лексичні та словотворчі елементи, які є загальними у багатьох мовах, завдяки спадщині класичних античних мов — латині та давньогрецької, чий вплив на медичну термінологію продовжується протягом століть. [14, с. 49].

Медичні терміни разом з термінологією пов'язаних наук, таких як біологія, хімія, фізика, мікробіологія, радіологія, генетика, психологія, інженерія та інші, формують обширну макросистему, що охоплює сотні тисяч назв, синонімів та медичних препаратів. Ці компоненти макросистеми створюють окремі мікросистеми понять для кожної науки чи галузі, де кожен термін належить до відповідної мікротермінологічної системи, такої як анатомія, терапія, акушерство, ендокринологія, гематологія тощо. Ці терміни взаємодіють у рамках макросистеми, відображаючи одночасно диференціацію та інтеграцію медичних наук. [22].

Незважаючи на численні дослідження, медична термінологія все ще потребує глибшого лінгвістичного аналізу. Як специфічний шар лексики, вона відрізняється своїми структурно-семантичними та стилістичними особливостями, і займає унікальне місце в системі мови. Крім того, швидке зростання кількості термінів та неврегульоване розширення мікротермінологічних систем викликає важливі проблеми у систематизації медичної термінології.

Історичний розвиток та лінгвістичні зміни в арабській медичній термінології відображають ширші соціокультурні зміни та технологічний прогрес у медицині. Такий підхід допомагає фахівцям і студентам краще зрозуміти як мовні так і медичні аспекти анатомічних термінів, що сприяє глибшому інтегративному розумінню медичної науки. Значення анатомічної термінології в арабському медичному співтоваристві можна розглядати через призму філологічного аналізу, що розкриває взаємозв'язки між мовою, культурою та медичною практикою. Анатомічні терміни в арабській мові мають особливі відмінності, які відображають історичну еволюцію медичної думки та адаптацію знань з інших культур. Ці терміни не лише засоби клінічної ідентифікації та діагностики, але й медіатори культурних і мовних взаємодій, що формують медичну комунікацію в арабському світі.

Філологічний підхід до вивчення медичної термінології дозволяє глибше аналізувати, як медичні терміни відображають лінгвістичні особливості арабської мови. Наприклад, багато анатомічних термінів в арабській мові беруть свій початок від грецьких та латинських коренів, що були адаптовані до арабської фонетичної та граматичної системи. Цей процес адаптації та запозичення слів не тільки збагачує арабську медичну мову, але й підкреслює інтеркультурний вплив на медичну науку.

Вивчення анатомічної термінології в арабській мові також важливе для підготовки медичних фахівців, які можуть ефективно спілкуватися з пацієнтами та колегами. Знання точної термінології є критичним для забезпечення високої якості медичної допомоги та уникнення непорозумінь в клінічній практиці. Це особливо важливо в контекстах, де медичне співтовариство може стикатися з діалектними відмінностями арабської мови, що може впливати на взаєморозуміння.

Класифікація анатомічних термінів починається з лінгвістичного аналізу, який дозволяє зрозуміти морфологічну та семантичну структуру слова. У випадку арабської медичної термінології, важливо розглянути, як анатомічні

назви утворюються в мові, включаючи корені слова, префікси, суфікси та інфікси, що дозволяє студентам і фахівцям розуміти значення та функції різних анатомічних структур.

Наведемо два приклади анатомічних термінів в арабській мові, які демонструють застосування лінгвістичних особливостей та етимологічних аспектів:

العظم - слово "кістка". Це слово має корінь ع ظ م, який в арабській мові часто асоціюється з міцністю та твердістю. Цей лінгвістичний аналіз допомагає зрозуміти символічне значення кісток як основи та опори тіла. [53].

القلب - слово "серце". Цей термін походить від кореня ق ل ب, що вказує на перегортання, відображаючи концепцію серця як органу, що постійно перекачує кров. Це демонструє, як мовні корені можуть віддзеркалювати функціональні характеристики органів.

Ці приклади показують, як арабська медична термінологія використовує лінгвістичні особливості для вираження анатомічних і фізіологічних концепцій, що є важливим для глибокого розуміння як медичних, так і мовних структур.

Етимологія є також важливою складовою при класифікації термінів, оскільки багато арабських медичних термінів мають корені, що сягають давньогрецької та латинської мов, через що розуміння їхнього походження допомагає краще усвідомлювати їх сучасне використання. Вивчення історії слів дозволяє медикам та лінгвістам оцінити, як медичні концепції були адаптовані з однієї культури до іншої, включаючи візуальні та функціональні аспекти.

Абсолютна більшість дослідженої нами лексики належить до араського походження, етимологічно є питомо арабською. Нами було зафіксовано лише деякі терміни що мають запозичений характер. Наприклад термін

«підшлункова залоза» المشكلة أو البنكرياس. В процесі уніфікації в ужитку залишився тільки термін البنكرياس з термінологічної пари [53].

Ці приклади ілюструють, як арабська медична термінологія використовує корені із латинської мови для опису анатомічних структур, що допомагає в їхньому розумінні та використанні в медичній практиці.

Анатомічна медична термінологія в арабській мові багата та різноманітна, особливо якщо розглядати класифікацію медичних термінів з анатомії за системами, це допомагає організувати терміни відповідно до їхньої взаємодії з конкретними системами організму. Детально розглянемо та визначимо терміни, які характеризують структури та процеси, пов'язані із системою людського тіла в арабській медичній термінології.

Можна навести приклади класифікації медичних термінів за **системами**:

1. Кістково-м'язова система (الجهاز العضلي الهيكلي):
 - Скелет (الهيكل العظمي): кістки, наприклад, фемур (عظم الفخذ), тibia (عظم الساق).
 - М'язи (العضلات): біцепс (العضلة ذات الرأسين), трицепс (العضلة ثلاثية الرؤوس), делтоїд (العضلة الدالية).
2. Серцево-судинна система (الجهاز القلبي الوعائي):
 - Серце (القلب): атріум (الأذين), вентрикул (البطين), мітральний клапан (الصمام الميترالي).
 - Судини (الأوعية الدموية): артерії (الشرايين), вени (الأوردة), капіляри (الشعيرات الدموية).
3. Нервова система (الجهاز العصبي):
 - Мозок (الدماغ): мозочок (المخيخ), гіпоталамус (الوطاء), передмозковий мозок (الدماغ الأمامي).
 - Периферичні нерви (الأعصاب الطرفية): сідничний нерв (العصب الوركي), лицьовий нерв (العصب الوجهي).
4. Травна система (الجهاز الهضمي):

- Шлунково-кишковий тракт (القناة الهضمية): стравохід (المريء), шлунок (المعدة), тонка кишка (الأمعاء الدقيقة).

- Допоміжні органи травлення (الأعضاء الهضمية المساعدة): печінка (الكبد), підшлункова залоза (البنكرياس), жовчний міхур (المرارة).

5. Дихальна система (الجهاز التنفسي):

- Верхні дихальні шляхи (المسالك التنفسية العليا): ніс (الأنف), гортань (الحنجرة).

- Нижні дихальні шляхи (المسالك التنفسية السفلى): трахея (القصبه الهوائية), бронхи (الشعب الهوائية), легені (الرئتان) [53].

Ці терміни допомагають у розумінні функцій та анатомії різних систем організму, полегшуючи вивчення медичних наук.

Це лише кілька прикладів термінів, які класифікуються за системами тіла. Кожен термін відноситься до конкретного органу або функціональної системи, що допомагає в організації медичних знань та легшому їх сприйнятті. У філології класифікація є ключовою, бо вона допомагає систематизувати величезну кількість мовних даних. Це забезпечує глибше розуміння мовних структур, дозволяє порівнювати та аналізувати мови, їхні варіанти та еволюцію. Така систематизація сприяє збереженню мовної спадщини і підтримує чіткість лінгвістичних досліджень.

У медичній науці постійно відбуваються зміни, які впливають на термінологію. Розгляд сучасних підходів до анатомічної номенклатури в арабській мові дозволяє краще зрозуміти, як терміни адаптуються до нових відкриттів, технологічних досягнень та медичних парадигм. Сучасні підходи до створення анатомічної термінології можуть включати:

Впровадження нових технологій: З розвитком сучасних медичних технологій, таких як магнітно-резонансна томографія (MPT) التصوير بالرنين المغناطيسي та комп'ютерна томографія (КТ) التصوير المقطعي المحوسب, з'являються нові методи візуалізації та діагностики анатомічних структур. Це може призводити до створення нових термінів для опису цих структур або до адаптації існуючих термінів для відображення нових знань [53].

Зважаючи на філологічний підхід до аналізу та адаптації медичних термінів в арабській мові, наведемо ще приклади термінів, які виникають внаслідок розвитку технологій та досліджень у галузі анатомії:

تجزئة الدماغ بالفصوص - цей термін може бути розібраний на дві частини: تجزئة, що означає "сегментація" або "розбиття на частини", та الدماغ, що перекладається як "мозок". Цей термін використовується для опису процесу розділення мозку на різні сегменти для подальшого дослідження його структури та функцій.

تقنية تجسيد الجسم الكامل - цей термін можна розібрати як تقنية, що означає "технологія", تجسيد, що перекладається як "візуалізація", الجسم, що означає "тіло", та الكامل, що перекладається як "повний". Цей термін описує технологію, яка дозволяє отримати повні та детальні тривимірні моделі людського тіла для медичних досліджень та практичного використання.

تقنية الواقع الافتراضي للتشخيص الجراحي - цей термін може бути розібраний як تقنية, що означає "технологія", الواقع الافتراضي, що перекладається як "віртуальна реальність", та التشخيص الجراحي, що означає "хірургічна діагностика". Цей термін описує використання віртуальної реальності для діагностики хірургічних втручань.

تقنية تحليل البيانات الطبية - цей термін може бути розібраний на تقنية, що означає "технологія", تحليل, що перекладається як "аналіз", البيانات الطبية, що означає "медичні дані". Цей термін використовується для опису технологій аналізу медичних даних [53].

Ці зміни в анатомічній термінології в арабській мові відображають постійний розвиток медичної науки та потреби сучасного медичного співтовариства.

Уніфікація та адаптація: Підходи до уніфікації та адаптації термінології можуть бути важливими для забезпечення однозначності та універсальності використання термінів у медичних текстах та комунікаціях.

1.2. Формування медичної термінології в галузі анатомії.

Історія розвитку анатомічної медичної термінології в арабському медичному науковому спадку представляє собою захоплюючу подорож у часі, що охоплює етапи від давнини до періоду середньовіччя. Формування медичної термінології в арабському контексті має глибокі корені, які починаються з періоду, коли арабська культура стала центром розвитку науки, філософії та медицини.

Початок історії анатомічної медичної термінології в арабському світі відзначається періодом Аббасідського Халіфату (VIII-X століття). Саме в цей час почалося активне перекладення грецьких та римських медичних текстів на арабську мову. Вчені та перекладачі, такі як Ібн Сіна (Авіценна), Ібн аль-Нафіс, та Ібн аль-Хайтам, внесли значний вклад у цей процес.

Формування медичної термінології в галузі анатомії тісно пов'язане з історією медицини та впливом різних культур, особливо в арабському світі. Вивчення арабської медичної анатомії показує, як знання передавалися через віки від давньогрецьких та латинських джерел до арабських вчених, які зберегли і розширили ці знання під час Золотого віку ісламу. Арабські медики, такі як Авіценна та Аль-Разі, зіграли ключову роль у формуванні медичної науки, перекладаючи і коментуючи античні тексти та додаючи власні спостереження.

Ці зусилля не тільки збагатили арабську медичну літературу, але й створили базу для медичної термінології, яка використовується до сьогодні. В арабській анатомії багато термінів походять від коренів, що описують функцію або розташування органів, що дозволяє точно передавати медичні концепції. Це показує, як мова може впливати на розвиток наукових дисциплін і навпаки, а також як філологічні знання необхідні для розуміння та правильного використання медичної номенклатури.

Сучасні дослідження в галузі арабської анатомії продовжують розширювати і уточнювати медичну термінологію, адаптуючи класичні терміни до потреб сучасної медицини. Цей процес підкреслює важливість знань філології у правильному перекладі і адаптації медичних текстів, що забезпечує точне і ясне спілкування в галузі охорони здоров'я.

Під час Аббасідського Халіфату з'явилася інтенсивна активність у вивченні та описі анатомії. Ібн аль-Хайтам вніс важливий внесок у вивчення структури ока та визначення законів оптики. Ібн аль-Нафіс звернув увагу на кровообіг та створив своєрідний погляд на анатомію серця. Вони використовували грецькі терміни, але також створювали нові арабські вислови для того, щоб краще виразити концепції та структури, які раніше були невідомі.

Пізніше, в середньовіччі, арабські вчені перейняли від Західної Європи багато аспектів грецької медичної традиції, що зумовило новий етап у розвитку анатомічної термінології. Такі вчені, як Ібн аль-Каттан та Ібн аль-Зухрі, систематизували та розширили медичну термінологію, зробивши акцент на аспектах анатомії та фізіології.

Арабська медична термінологія не лише утримала та переклала грецьку спадщину, але й створила свій унікальний внесок у розвиток анатомічних наук. Кожен етап у цій історії представляє собою постійний процес творчої адаптації та розширення термінології, що визначає багатогранність та цінність арабського внеску в анатомічну медицину. Вплив грецької та римської анатомічної термінології на арабські медичні відомості є ключовим аспектом історії формування арабської медичної термінології. Відповідно до етапу перекладів та вивчення античних текстів, арабські вчені в середньовіччі взяли на себе завдання адаптації та інтерпретації грецьких та римських термінів для сприйняття арабською мовою [20, с. 94].

Початковий внесок грецької та римської анатомічної термінології у світ арабської медицини був визначений періодом великих перекладів у Багдаді,

під час Аббасідського Халіфату. Здебільшого завдяки перекладам вчених як Ібн аль-Муктафі, Ібн аль-Рахміс та Ібн аль-Байтар, грецькі та римські медичні терміни стали доступні арабським вченим та лікарям.

В арабському контексті грецька анатомічна термінологія, що виникла в роботах Гіппократа, Галена та інших античних медиків, була адаптована та розширена. Наприклад, терміни, що описували структури тіла, були взяті за зразок, але зазнали змін та адаптацій, щоб відобразити особливості медичних концепцій арабської культури.

Важливим етапом було вивчення "Книги про взаємовідносини" Галена, що містила значний обсяг анатомічних знань. Арабські вчені, зокрема Ібн Сіна, або Авіценна, активно користувались цим твором для розширення своїх анатомічних знань та переробки термінів.

Адаптація грецької та латинської термінології в арабському медичному контексті сприяла розвитку медичної науки. Такі терміни, як *أنسجة*, що означає тканини, або *عظم*, що перекладається як кістка, стали ключовими поняттями арабської анатомічної медичної термінології.

Загалом, грецька та латинська анатомічна термінологія стала фундаментом для подальшого розвитку арабської медичної науки. Взаємодія з античними термінами надала арабським вченим основний інструментарій для розуміння та вивчення анатомії, сприяючи активному обміну знаннями та культурному розмаїттю в медичній сфері. Арабські медичні школи в середньовіччі відігравали важливу роль у трансляції, узагальненні та адаптації анатомічної термінології, створюючи унікальний центр для розвитку та поширення медичних знань. Цей період характеризувався інтенсивним вивченням античних трактатів, перекладенням на арабську мову та розробкою власної системи термінології, враховуючи специфічні особливості арабської культури та медичних поглядів [21, с. 42].

Арабські медичні школи, такі як Багдадська, Каїрська та Кордовська, стали осередками для збору та перекладу грецьких та римських медичних текстів. Цей процес був ініційований аббасідськими халіфатами, що сприяли

активному залученню вчених та перекладачів для створення нових перекладів та розширення доступу до анатомічних знань.

Однією з ключових функцій арабських медичних шкіл було створення концепції "Табула Медіцина", де анатомічна термінологія була узагальнена та систематизована. Ібн Сіна, який був активним учасником Багдадської медичної школи, вніс величезний внесок у цей процес, розробивши та систематизуючи термінологію в своїх працях, зокрема в "Канолах медицини".

Ще однією важливою функцією арабських медичних шкіл була адаптація анатомічної термінології під арабську мову та медичні концепції. Вчені не лише перекладали терміни з грецької та римської, але також створювали нові арабські вирази, які відображали особливості та особливості медичних концепцій у своєму культурному контексті.

Арабські медичні школи активно сприяли обміну знаннями між західним та східним світами. Вони стали центрами, де зустрічалися різні медичні традиції, і внаслідок цього відбувалася активна адаптація та вдосконалення анатомічної термінології.

Загалом, арабські медичні школи виконали важливу роль у формуванні та розвитку анатомічної термінології, роблячи її більш доступною та зрозумілою для медичного співтовариства свого часу. Їхній внесок у трансляцію та адаптацію термінології став важливим етапом у розвитку медичної науки і справедливо визнається в історії медичної термінології. Особливості арабського перекладу грецьких та римських медичних текстів відіграли визначальну роль у формуванні анатомічної термінології в арабській медицині. Процес перекладу та адаптації відбувався у специфічному культурному та медичному контексті, що внесло свої унікальні риси в сприйняття та використання термінів [22, с. 76].

Однією з основних технік, що використовувалися при перекладі грецьких та римських текстів, було тлумачення термінів, що не мали прямого аналогу в арабській мові. Перекладачі використовували визначення та пояснення, щоб передати точні концепції та смисли. Це дозволяло зберегти

точність та глибину медичного знання, адаптувавши його до культурних реалій арабського світу.

Іншою важливою особливістю була асиміляція античних термінів в арабську граматичну структуру. Арабська мова відрізняється від грецької та латинської, і перекладачі старалися не тільки передати семантичне значення термінів, але й врахувати граматичні особливості арабської мови. Це допомагало забезпечити зрозумілість та логічність перекладених текстів для арабських лікарів та вчених. [22, с. 88].

При перекладі арабськими вченими враховувалися не лише лінгвістичні аспекти, але й культурні та медичні нюанси. Зокрема, велика увага приділялася адаптації термінів до медичних концепцій, які вже існували в арабській медичній традиції. Цей підхід сприяв узгодженню анатомічної термінології з медичною практикою та уявленнями про організм у арабському світі.

Необхідно відзначити і важливу роль арабських перекладачів та коментаторів, які часто доповнювали текст грецьких та римських авторів власними спостереженнями та коментарями. Це дозволяло створювати більш повне та розгорнуте розуміння анатомічних понять та термінів.

Отже, арабський переклад грецьких та римських медичних текстів включав в себе не лише лінгвістичні вправи, а й активний процес адаптації та узгодження з власною медичною традицією. Це дало змогу створити багатий фонд анатомічної термінології, який визначався як великим резервуаром знань для арабської медичної спільноти того часу. Унікальні аспекти та інновації в арабській медичній термінології визначаються не лише перекладом грецьких та римських текстів, але і творчим підходом арабських вчених, які активно внесли свій вклад у розвиток анатомічної науки [27].

Однією з ключових інновацій є використання арабських коренів для створення нових термінів, які відображали не тільки структурні особливості організму, але й його функціональні аспекти. Наприклад, термін *طبله*, що перекладається як "барабан", використовувався для опису плечового поясу,

надаючи асоціації зі звуком удару по цій області та підкреслюючи важливість цього регіону для рухової активності.

Ще однією унікальною рисою арабської медичної термінології є врахування культурних особливостей та відображення медичних концепцій, що були унікальними для арабського світу. Наприклад, термін *حصانة*, що означає "охорона" або "оберіг", використовувався для позначення оболонки, які захищають мозок. Це відображало не лише фізичний аспект, але й сприйняття мозку як цінного та піддатливого органу, що потребує особливого захисту.

Унікальність арабської медичної термінології також проявлялася у створенні спеціалізованих термінів для визначення деяких аспектів анатомії, які були менш виділені в грецькій чи римській традиції. Так, термін *فقرة*, що перекладається як "хребець", використовувався для позначення кожного окремого хребця у спинному стовбурі, враховуючи його структурну індивідуальність та важливість для підтримки тіла.

Важливо відзначити інтеграцію традиційних арабських визначень та символів в анатомічну термінологію. Так, термін *قلب*, що означає "серце", не лише вказує на фізіологічний орган, але також несе символічне навантаження, пов'язане з емоційним та духовним багатством [50, с. 65].

Унікальні аспекти арабської медичної термінології відображають багатогранність та глибину розуміння анатомії в контексті арабської культури та медичних поглядів. Це дало змогу створити не тільки точну та наукову термінологію, але і врахувати глибину пізнання та важливість організму в арабському медичному доробку. Роль ісламської культури та релігійних впливів у формуванні анатомічної медичної термінології є важливим аспектом розвитку науки та медицини в арабському світі. Вплив ісламської культури охоплює не лише лінгвістичні аспекти, а й культурні цінності, релігійні погляди та практики, що відзначаються у термінологічних концепціях.

Спочатку слід звернутися до ісламських цінностей, що вносять унікальний внесок у формування медичної термінології. В ісламі приділяється

велика увага збереженню та догляду за здоров'ям, вважаючи його однією з благословених дарів. Таке сприйняття відображається в термінах, які вказують на фізичні та психічні аспекти здоров'я, такі як *صحة*, що перекладається як "здоров'я", або *عافية*, що означає "благополуччя". [53, с. 17].

Релігійні погляди на людське тіло та його природу також вплинули на формування термінології. У ісламі тіло вважається створеним Аллахом, тому велика увага приділяється його шануванню та дбайливому ставленню. Терміни, такі як *جسم* або *عظام*, що вказують на тіло та кістки, отримали особливе значення в контексті релігійно-медичної термінології.

Культурні аспекти ісламської традиції також виявили вплив на формування анатомічної термінології. Наприклад, поняття *نفس*, що означає "душа" чи "сам" в контексті тіла та його функцій, відзначається глибоким розумінням фізичного та духовного вимірів людського існування. [52, с. 88].

Крім того, ісламські медичні школи, що виникли в середньовіччі, відігравали важливу роль у трансляції, адаптації та розвитку анатомічної термінології. Вони слугували центрами освіти та досліджень, де арабські вчені розробляли власні терміни, узгоджуючи їх із своєю культурною та релігійною спадщиною [21, с. 44].

Усецільний погляд ісламської культури та релігійних впливів на формування медичної термінології відзначається глибоким усвідомленням важливості здоров'я, прагненням до гармонії фізичного та духовного буття та унікальним сприйняттям тіла, яке знаходить відображення у термінах та концепціях, використуваних в арабській медичній термінології. Розвиток анатомічної медичної термінології в арабському світі був неможливий без внеску видатних вчених, які визначали та вивчали структуру та функції людського організму. Ці вчені відігравали ключову роль у створенні та розвитку термінів, які стали основою анатомічної термінології в арабській мові.

Один із визначних вчених цього періоду – Абу Бакр аль-Разі, який жив у 9-10 столітті. Аль-Разі був відомий своїми внесками в область медицини та

хімії. Він активно вивчав анатомію та брав участь у перекладі грецьких та індійських текстів, впливаючи на формування арабської медичної термінології.

Ще однією важливою постаттю є Абу аль-Касем аль-Захраві відомий як Альбукасіс в Захаві, живший у 10 столітті. Він вважався "батьком хірургії" та залишив значний слід у медичній термінології. Його праці "Кітаб аль-Тасріф" включали деталізовані описи анатомічних структур, надаючи нові терміни та визначення.

Ібн Сіна – ще один видатний вчений, який жив у 10-11 століттях, вніс вагомий внесок у розвиток арабської медичної термінології. Його труд "Канон медицини" був великою енциклопедією, де він ретельно досліджував анатомію та надавав терміни для опису різних органів та систем.

Аль-Ідрісі – вчений, який активно допомагав у перекладі географічних та медичних трудів, вносячи нові терміни та поняття в арабську медичну термінологію [20, с. 12].

Ці особистості та численні інші вчені імперії Каліфату грали визначальну роль у формуванні та розвитку арабської анатомічної медичної термінології. Їхні труди і внесок сприяли створенню точної та науково обґрунтованої термінології, яка визначила фундаментальні поняття в арабській медичній науці та залишається важливою спадщиною для сучасних вчених. Порівняльний аналіз арабської та західноєвропейської анатомічної медичної термінології відображає вплив культурних, історичних та лінгвістичних чинників на специфіку та розвиток цих двох систем термінів.

Почнемо із західноєвропейської традиції, яка в значній мірі спирається на латинську та грецьку термінологію. У західному медичному доробку ключові терміни, такі як "skeleton" (скелет), "musculus" (м'яз), "nervus" (нерв) та інші, мають своє коріння у класичних мовах. Велика частина термінів формується за принципом латинської або грецької бази, що спрощує їх розуміння для фахівців з цієї області по всьому світу.

У порівнянні з західноєвропейською системою, арабська медична термінологія визначається великою мірою іншомовними традиціями та впливами. Відзначається тим, що терміни формуються, враховуючи особливості арабської мови та лінгвістичні норми, а також культурні та релігійні відмінності. Так, наприклад, термін **جلد** (шкіра) чітко відображає арабське уявлення про захист та оболонку організму.

Однією з відмінностей є також підхід до структурно-семантичних аспектів термінології. Арабська медична термінологія враховує системні особливості та взаємозв'язки між різними органами та системами організму, використовуючи специфічні терміни для передачі цих взаємодій.

Західноєвропейська та арабська медичні термінології також мають спільні аспекти. Сучасна наука та медицина взаємодіють, що призводить до взаємного впливу та обміну термінами та концепціями. Здебільшого, спільний вимір знаходиться в термінах, що відносяться до загальних структур та процесів організму.

Порівняльний аналіз арабської та західноєвропейської анатомічної медичної термінології відкриває перед нами унікальний погляд на тіло та його функції в контексті різних культур та мовних традицій. Відмінності у підходах і використанні термінів вказують на глибокий вплив історії, культури та релігії на розвиток медичної науки у світі [34].

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1

Отже, підбиваючи підсумки 1 розділу, ми підкреслили, що анатомічна медична термінологія в арабській мові має багату та різноманітну історію, глибоко укорінену в класичній науці та медицині. Ця термінологія була значно збагачена через історичний обмін знань між різними культурами, особливо під час Золотого Віку Ісламу, що дало змогу сформувати міцну основу для сучасних медичних досліджень та практик.

Така багатовекторність і глибина медичної термінології в арабській мові має значне значення для сучасної медицини та міжкультурної комунікації. Анатомічна медична термінологія в арабській мові відзначається своєю унікальністю і точністю у передачі комплексних медичних концептів, що відіграє критичну роль у науковій та клінічній практиці.

Розвиток цієї термінології впродовж століть сприяв медичному прогресу та забезпечив необхідну основу для точного медичного спілкування між культурами. Таке глибоке розуміння історичних і культурних впливів є важливим для сучасних наукових досліджень та освіти в галузі медицини.

Систематично розглянули анатомічну медичну термінологію в арабській мові з урахуванням філологічних та анатомічних аспектів. Починаючи з огляду важливості медичної термінології загалом, структура розділу включала класифікацію термінів за системами організму, опис методології класифікації, а також наведення прикладів анатомічних термінів у арабській мові з філологічним аналізом.

Аналіз філологічних аспектів дав можливість дослідити семантику та етимологію анатомічних термінів, розкриваючи їх зв'язки з історичними мовами та еволюцію відомостей про організм людини. Особлива увага була приділена новим термінам, які стосуються систем. Крім того, обговорення методів аналізу та класифікації анатомічних термінів показало важливість систематизації та уніфікації термінологічного апарату для забезпечення чіткості та точності в медичних комунікаціях.

Отже, розділ дозволив розглянути анатомічну медичну термінологію в контексті філології та анатомії, розкривши її значення та роль у сучасній медичній практиці.

РОЗДІЛ 2. Способи перекладу арабської анатомічної медичної термінології українською мовою

2.1. Специфіка арабського медичного перекладу на теоретичному рівні.

Арабський медичний переклад є складним та вимагає від перекладача великої уваги до деталей та точності. Одна з основних особливостей цього типу перекладу полягає у використанні специфічної термінології, яка часто має унікальні визначення та нюанси.

Також важливою особливістю є потреба в уникати загальних та неоднозначних термінів, а також у використанні науково обґрунтованих термінів, які точно відображають медичні концепти. Це допомагає уникнути розбіжностей у розумінні та застосуванні медичної інформації [26].

Арабський медичний переклад вимагає від перекладача не лише високого рівня мовних знань, але й глибокого розуміння медичних термінів та процедур для забезпечення точності та зрозумілості перекладу. У медичному перекладі велика увага приділяється точності та однозначності, оскільки будь-яка неточність або невідповідність може мати серйозні наслідки. Від перекладу залежить правильне розуміння медичної інформації та подальше застосування її у практиці. Навіть найдрібніші розбіжності у перекладі можуть призвести до неправильного діагнозу, неправильного лікування або інших серйозних помилок.

У перекладацькій практиці є важливими є важливими теорії перекладу. Вони надають перекладачам рамки та методики для забезпечення точності та якості перекладу. Вони допомагають адекватно передавати інформацію, з урахуванням культурних і лінгвістичних особливостей обох мов. Розуміння цих теорій сприяє професійному розвитку перекладачів, дозволяючи їм ефективно вирішувати виклики перекладу та покращувати свої навички відповідно до міжнародних стандартів. Це особливо критично у сферах, де висока точність перекладу є обов'язковою, як, наприклад, у медицині.

Для глибокого розуміння основних теорій перекладу, що застосовуються до медичної термінології з особливим акцентом на арабську термінологію, важливо розглянути кілька ключових аспектів. Це дозволить зрозуміти, яким чином медичні тексти перекладаються між арабською та іншими мовами, зберігаючи при цьому точність і адекватність медичної інформації. Ось детальний огляд деяких основних теорій:

еквівалентність та функціональна еквівалентність - розроблена Юджином Ніда, теорія еквівалентності зосереджується на тому, щоб знайти "найближчий природний еквівалент" перекладеного тексту в цільовій мові. У контексті медичних термінів, це означає вибір термінів, які будуть точно передавати медичний зміст оригіналу, але також будуть природно сприйматися в цільовій медичній культурі. Зокрема, для арабської мови це може включати адаптацію термінології, що враховує ісламські медичні практики [82].

الجهاز التنفسي - "дихальна система". Функціональна еквівалентність: "респіраторна система". Тут хоча обидва варіанти коректні, вибір "респіраторна система" в українському медичному контексті може бути більш точним і зрозумілим для фахівців.

Скопос-теорія - Розроблена Гансом Верміром, скопос-теорія ставить ціль перекладу в центр уваги. Тобто перекладач повинен зосередитись на тому, для якої мети текст буде використано в цільовій культурі. У медичному контексті це може означати адаптацію перекладу до потреб конкретних медичних практик або пацієнтських груп, які можуть мати особливі культурні або релігійні вимоги.

ضغط الدم - "тиск крові". Адаптований переклад відповідно до цілі: "артеріальний тиск". Залежно від контексту, в якому має використовуватися переклад (наприклад, медична інструкція для пацієнтів), термін "артеріальний тиск" може бути більш зрозумілим та точним.

Культурна адаптація - Медичні терміни часто містять у собі культурно специфічні знання, що вимагають від перекладачів не тільки знання мови, але й глибокого розуміння культурних контекстів обох мов. Переклад арабської медичної термінології може включати адаптацію термінів, що спираються на традиційну арабську медицину, до сучасних медичних практик, які можуть бути зрозуміліші західному читачеві.

حجامة - "баночний масаж". Культурно адаптований переклад: "купінг". Термін "купінг" краще відомий і зрозумілий у західній медицині і фізіотерапії, що забезпечує кращу інтеграцію і розуміння цієї процедури.

Теорія динамічної еквівалентності - Розроблена Ніда, ця теорія підкреслює важливість того, щоб переклад мав той же ефект на читача цільової мови, який оригінал мав на читача вихідної мови. У медичному перекладі це може означати використання термінології, яка не тільки точно передає медичний зміст, але й забезпечує зрозумілість та доступність інформації для неспеціалістів [81].

سكتة دماغية - "мозковий удар". Динамічно еквівалентний переклад: "інсульт". Переклад як "інсульт" забезпечує точність і зрозумілість для цільової аудиторії, оскільки це стандартний медичний термін.

Ці теорії допомагають перекладачам визначити найбільш ефективні стратегії для перекладу медичних текстів, особливо коли мова йде про переклад з арабської мови, що має унікальні лінгвістичні та культурні аспекти.

Точність у перекладі вимагає від перекладача не лише розуміння медичної термінології, але й уміння передати її з точністю та без спотворень. Кожен термін повинен бути викладений таким чином, щоб він однозначно передавав своє значення і не допускав інших інтерпретацій.

У медичному контексті неприпустимі будь-які двозначності або невизначеності, оскільки це може призвести до неправильного розуміння документації, протоколів або інших медичних матеріалів. Потенційні непорозуміння можуть виникнути навіть через найменші неточності у викладенні термінів або формулювань.

Арабська мова має унікальні морфологічні та синтаксичні особливості, які ставлять певні виклики перед перекладачами, особливо у контексті медичних текстів та анатомічної термінології.

Коренева система: арабська мова використовує кореневу систему, де більшість слів формуються з трьох основних кореневих консонантів. Це створює складності при перекладі, оскільки один корінь може породжувати багато слів з різними, але пов'язаними значеннями. Наприклад, слово *عظم* означає "кістка", але з цього кореня також можуть бути утворені слова, що описують процеси або стани, пов'язані з кістками.

Відмінювання і згинання: арабські іменники та дієслова змінюють свою форму залежно від числа, роду, часу та відмінка. Це вимагає від перекладачів глибокого розуміння граматичних структур для правильного перекладу медичних фраз, зокрема тих, що використовуються в анатомії.

Синтаксичні особливості. Порядок слів: стандартний порядок слів у арабській мові — це "підмет-присудок-додаток". Однак, у складних наукових та медичних текстах порядок слів може бути змінено для наголосу або ясності, що ставить перед перекладачами завдання забезпечити, що перекладені фрази зберігають наукову точність та логічну послідовність.

"Нерви передають сигнали від мозку до різних частин тіла." - الأعصاب تنقل الإشارات من الدماغ إلى أجزاء الجسم المختلفة

Змінений порядок для наголосу: من الدماغ إلى أجزاء الجسم المختلفة، تنقل الأعصاب الإشارات - "Від мозку до різних частин тіла, нерви передають сигнали."

У першому випадку речення організоване в стандартному порядку, де суб'єкт (нерви) ідуть перед дієсловом (передають) і далі вказано на прямий об'єкт і місце дії (від мозку до різних частин тіла). Цей порядок слів підкреслює дію (передачу сигналів) і акцентує увагу на процесі, що відбувається у нервовій системі.

У зміненому порядку речення спочатку вказується на походження дії (від мозку до різних частин тіла), що робить акцент на шлях сигналів і може

бути корисним для підкреслення важливості мозку як центрального органу управління в нервовій системі.

Цей приклад демонструє, як порядок слів у арабському анатомічному контексті може бути адаптований для кращого розуміння структури і функції анатомічних систем. Така гнучкість важлива при перекладі фахових текстів, де важливо точно і ясно передати інформацію.

Синтаксична двозначність: арабська мова може використовувати одну структуру для вираження різних значень, що може викликати труднощі в їх точному перекладі без втрати сенсу, особливо у технічних анатомічних описах.

Розглянемо арабський термін для "мишачого нерва" - العصب الوركاني. В арабській анатомії це словосполучення дослівно означає "нерв бедра", але правильний медичний термін — "сідничний нерв". Відмінності в термінології та її розумінні можуть призвести до помилок у перекладі, якщо не врахувати контекст та стандартні медичні назви в цільовій мові.

Цей аналіз підкреслює необхідність глибокого знання мовних особливостей та медичної термінології для точного перекладу медичних текстів із арабської мови, зокрема в анатомії.

Тому перекладач має вкладати всі зусилля у забезпечення максимальної точності та однозначності перекладу, використовуючи науково обґрунтовані терміни та враховуючи всі нюанси медичної термінології. Велика увага до деталей та ретельна перевірка тексту допомагають запобігти можливим неточностям та забезпечити якісний медичний переклад, який є важливим елементом успішної медичної практики. Медична термінологія відзначається своєю специфічністю та складністю, оскільки багато термінів мають унікальні визначення, які відображають конкретні аспекти анатомії, фізіології, патології та інших медичних концепцій. Ці терміни можуть бути важкими для перекладу на інші мови, оскільки точне відтворення їхнього значення та контексту може бути складним завданням.

У медичних термінах часто містяться фахові та технічні терміни, які мають чіткі та деталізовані визначення. Це може включати назви анатомічних структур, біологічних процесів, хвороб, синдромів та інших медичних понять. Наприклад, терміни, що описують різноманітні патологічні стани органів чи систем організму, можуть мати точне та специфічне визначення, яке необхідно передати без втрати значення під час перекладу [24, с 123].

Однією з особливостей медичної термінології є поєднання латинських, грецьких та інших мовних коренів, які використовуються для створення термінів. Це робить їхнє розуміння та переклад ще складнішим, оскільки вимагає розуміння медичних термінів у контексті їхнього походження та етимології.

Додатково, деякі медичні терміни мають множинне значення або можуть вживатися в різних контекстах з різними відтінками значень. Це може створювати складнощі під час перекладу, оскільки необхідно вибрати найбільш відповідний еквівалент, який точно відобразатиме суть терміну в конкретному контексті.

Отже, специфічність медичної термінології вимагає від перекладача не лише глибокого розуміння медичних понять, але й уміння передати їхню точність та значення на іншу мову з мінімальними втратами. Культурні відмінності грають значну роль у медичному перекладі, оскільки поняття, норми та практики, що існують у медичних системах різних культур, можуть відрізнятися. Це може створювати складнощі у розумінні та перекладі медичних термінів та концепцій.

Наприклад, підходи до лікування, профілактики та діагностики можуть відрізнятися в залежності від культурного контексту. Поняття здоров'я, хвороби та лікування можуть мати різні відтінки значень у різних культурах. Це може впливати на спосіб вираження медичних термінів та на їхнє розуміння.

Крім того, певні медичні практики, які є загальноприйнятими в одній культурі, можуть бути неприйнятними або незрозумілими в іншій. Наприклад,

підходи до лікування психічних розладів, використання традиційної медицини або погляди на репродуктивне здоров'я можуть значно відрізнятися в різних культурах [24, с. 26].

Культурні відмінності також можуть виявлятися у вживанні мови та мовленнєвих засобах. Терміни, які мають специфічне культурне значення або асоціації, можуть бути важко адаптувати на інші мови без втрати смислу.

Вплив культурних відмінностей на переклад медичних текстів, особливо з арабської мови, є значним та вимагає від перекладачів глибокого розуміння не тільки медичних термінів, але й культурних контекстів, у яких ці терміни використовуються. Арабська медична термінологія часто має вкорінені зв'язки з ісламською медициною, яка історично була інтегрована з релігійними та філософськими поглядами. Це може включати специфічні поняття, які не мають прямих аналогів у західній медицині, такі як трактування симптомів та лікування за принципами балансу між елементами тіла, які відображають стародавні гуморальні теорії. Також важливо враховувати, що медичні практики можуть включати рекомендації, що базуються на культурних звичаях, таких як дієтичні обмеження або традиційні методи лікування. При перекладі таких текстів перекладач мусить не тільки знайти відповідні медичні терміни на цільовій мові, але й адаптувати культурно-специфічний контент так, щоб він був зрозумілий і прийнятний для читачів у контексті їхніх власних медичних та культурних реалій. Це вимагає глибокого розуміння культурних нюансів обох суспільств і здатності відтворити інформацію таким чином, щоб вона відповідала етичним нормам і культурним очікуванням обох сторін.

Вплив культурних відмінностей на переклад анатомічних термінів з арабської мови може мати значний вплив, особливо коли ці терміни містять концепції, що специфічні для арабської культури або традиційної медицини. Ось декілька прикладів, що ілюструють цей аспект:

الطاقة الحيوية - "життєва енергія", це термінологія, яка стосується вітальної енергії. В арабській медицині концепція "життєвої енергії" може бути

важливою для опису функцій тіла, але в західній анатомії аналогічного терміну може не існувати. При перекладі необхідно використовувати терміни, які максимально зберігають первісне значення, одночасно роблячи їх зрозумілими для цільової аудиторії, наприклад, пояснюючи як "функціональну енергію в медичному контексті".

قلب - "серце". Це приклад терміну, якій може мати ще й релігійне значення. В арабській культурі "серце" часто асоціюється не тільки з фізичним органом, але й з емоційним і духовним центром людини. При перекладі медичних текстів важливо зберігати ці асоціації, де це важливо, але також забезпечувати, щоб в наукових контекстах термін використовувався строго в анатомічному значенні.

عين - "око". Деякі анатомічні структури мають специфічні культурні референції. У багатьох культурах "око" може мати різні символічні значення. В арабській культурі воно може асоціюватися з "злим оком", символом ревнощів або заздрощів. При перекладі анатомічних довідників або освітніх матеріалів важливо чітко розділяти культурні коннотації та анатомічні факти, щоб уникнути цих непорозумінь.

Ці приклади підкреслюють необхідність культурної чутливості та глибокого розуміння як арабської, так і цільової медичної термінології при перекладі анатомічних текстів.

Отже, для успішного медичного перекладу необхідно враховувати культурні відмінності та уникати простих перекладів без врахування контексту та особливостей культури. Важливо враховувати специфічні аспекти медичної культури кожної мовної групи та забезпечувати адаптацію медичної інформації до конкретних культурних контекстів. Термінологічна однозначність є ключовим аспектом медичного перекладу, оскільки деякі терміни можуть мати різні значення в залежності від контексту вживання. Це може призвести до неправильного розуміння тексту та виникнення недорозумінь серед медичних фахівців.

Наприклад, деякі терміни можуть мати як клінічне, так і наукове визначення, і вибір правильного перекладу може залежати від контексту вживання. Однак, навіть у межах клінічного контексту один і той же термін може мати різні відтінки значень, що ускладнює процес перекладу.

Ще одним прикладом, що демонструє складність перекладу медичних термінів з арабської мови, особливо в анатомічному контексті, може бути термін, що відноситься до كبد .

У медичній анатомії كبد перекладається як "печінка", що є важливим органом, відповідальним за функції знешкодження токсинів, виробництво білків та інші життєво важливі функції.

У наукових дискусіях, "كبد" може використовуватися для обговорення досліджень, пов'язаних з печінковими захворюваннями або біохімією печінки, де важливо точно передати специфіку цих досліджень.

В арабській культурі كبد може також використовуватися в переносному значенні для вираження глибоких емоцій, як наприклад вислів قطعة من كبدي (шматок мого серця/печінки), що означає дуже дорогу особу.

При перекладі медичних текстів, де вживається كبد, перекладач має враховувати контекст вживання терміна. У клінічних настановах або медичних дослідженнях переклад має бути чітко обмежений медичним значенням "печінка". Проте, у літературних чи публіцистичних текстах може знадобитися адаптація або додаткові пояснення, особливо якщо існує переносне значення.

Глибоке розуміння медичної термінології та культурних особливостей арабської мови для точного перекладу в медичних та наукових текстах є важливим.

Для досягнення термінологічної однозначності також важливо враховувати стандартизовані терміни та термінологічні довідники, які використовуються в медичній галузі. Це допомагає уникнути відхилень від

прийнятих норм та забезпечує єдність та консистентність у використанні термінології [19, с 14].

Таким чином, термінологічна однозначність є важливим аспектом медичного перекладу, який вимагає від перекладача уваги до деталей, глибокого розуміння медичних термінів та здатності вибрати найбільш точний та адекватний переклад у кожному конкретному випадку. Транслітерація - це процес переведення термінів з однієї писемної системи в іншу, зазвичай з мови оригіналу в мову, на яку перекладається. У медичному перекладі транслітерація може використовуватися для переведення термінів з арабської або іншої мови, що використовує інший алфавіт, в українську мову.

Цей процес важливий, оскільки деякі медичні терміни можуть бути унікальні для певної мови або культури і не мати прямого еквівалента в українській медичній термінології. Транслітерація дозволяє зберегти звукову та фонетичну структуру термінів, що полегшує їх розуміння та вживання.

Отже, транслітерація є важливим інструментом у медичному перекладі, але вона повинна використовуватися обережно і разом з іншими стратегіями перекладу для забезпечення максимальної точності та зрозумілості медичного тексту. У ситуаціях, коли в перекладі відсутній точний еквівалент або термін викликає незрозуміння, може бути використана стратегія пояснення та дескрипції терміну. Це означає, що перекладач надає додаткові пояснення або опис терміну, щоб краще передати його значення та контекст його вживання.

Пояснення та дескрипція можуть бути використані для термінів, які мають складні або непрямі значення, або тих, які відсутні у медичній термінології мови перекладу. Це дозволяє забезпечити більш повне розуміння терміну та уникнути непорозумінь у медичному контексті.

Крім того, пояснення та дескрипція можуть бути корисними для термінів, що мають культурні або контекстуальні аспекти, які не відображаються безпосередньо у перекладі. Наприклад, якщо термін пов'язаний з традиціями або звичаями певної культури, перекладач може надати додаткове пояснення, яке відображає ці аспекти терміну.

Отже, стратегія пояснення та дескрипції є важливим інструментом для забезпечення точності та зрозумілості медичного перекладу. Вона дозволяє уникнути непорозумінь та недоліків у розумінні термінології, забезпечуючи більш повне та чітко передачу медичної інформації. У процесі медичного перекладу іноді зустрічаються загальні терміни, які можуть бути недостатньо конкретизовані для визначення їхнього контексту та значення в конкретній ситуації. Це може виникнути через широкий спектр можливих інтерпретацій або через відсутність достатньої інформації для однозначного розуміння терміну.

Для уникнення непорозумінь та забезпечення точності перекладу, такі загальні терміни потребують конкретизації. Це може включати в себе надання додаткового контексту, пояснень або прикладів, які допоможуть уточнити значення терміну в даному контексті.

Наприклад, загальний термін "лікар" **طبيب** може мати різні значення в залежності від контексту. Щоб уникнути недорозумінь, перекладач може конкретизувати цей термін, надаючи додаткові деталі про спеціальність або кваліфікації цього лікаря. [48, с. 32].

Конкретизація також може бути корисною для термінів, які мають широкий спектр значень або використовуються в різних медичних контекстах. Надання додаткових пояснень або визначень допоможе чітко визначити, яке саме значення має термін у даному випадку [1, с. 77].

Отже, конкретизація є важливим етапом медичного перекладу, що дозволяє уникнути недорозумінь та забезпечити точність та чіткість у передачі медичної інформації. Вона допомагає забезпечити вірне розуміння термінів у контексті їхнього вживання, що є важливим для успішної комунікації у медичній сфері. У медичному перекладі велике значення має термінологічна узгодженість, оскільки це допомагає уникнути недорозумінь та помилок у передачі медичної інформації. Дотримання стандартів та узгоджених термінів сприяє однозначності та чіткості у сприйнятті тексту як перекладачем, так і отримувачем.

У медичній галузі існує широкий спектр стандартів та узгоджених термінів, які визначаються міжнародними організаціями, такими як Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ) та іншими. Ці стандарти включають у себе термінологічні словники, класифікації захворювань, медичні коди та інші нормативні документи, які визначають правила вживання медичних термінів.

Дотримання цих стандартів важливо для забезпечення консистентності та однорідності у використанні медичної термінології як у медичних документах, так і у перекладі. Воно дозволяє уникнути ситуацій, коли один і той же термін може бути перекладений по-різному або мати різні інтерпретації, що може призвести до недорозумінь та помилок.

Додатково, вимоги до термінологічної узгодженості включають в себе врахування специфіки аудиторії та медичної спеціальності, для якої проводиться переклад. Наприклад, термінологія, що використовується для перекладу текстів для лікарів, може відрізнитися від термінології, призначеної для пацієнтів або широкої аудиторії.

Отже, дотримання стандартів та узгоджених термінів в медичному перекладі є ключовим елементом для забезпечення якості та точності перекладу. Воно сприяє зрозумілості та консистентності у використанні медичної термінології, що є важливим для ефективної комунікації в медичній сфері. Консистентність перекладу медичної термінології є надзвичайно важливою для забезпечення єдності та зрозумілості тексту. Це означає, що терміни, що вживаються в перекладі, повинні бути використані узгоджено та однаково у всьому тексті [6, с. 94].

Недотримання консистентності може призвести до непорозумінь та ускладнень у розумінні тексту як для фахівців, так і для широкої аудиторії. Наприклад, якщо один термін перекладено по-різному в різних частинах тексту, це може створити враження невпевненості та непрофесіоналізму.

Для забезпечення консистентності перекладу необхідно використовувати однакові терміни та їх варіації у всьому тексті. Рекомендується створювати термінологічний словник або глосарій для

використання у всіх перекладах, що допоможе уникнути відхилень та забезпечить єдність у використанні термінів.

Крім того, важливо також враховувати контекст вживання термінів та дотримуватися вже встановлених стандартів та узгоджених термінів у медичній галузі. Це допоможе уникнути непослідовностей та забезпечити відповідність між оригіналом та перекладом.

Отже, консистентність перекладу медичної термінології є ключовим аспектом для забезпечення якості та зрозумілості тексту. Вона допомагає уникнути недорозумінь та неправильного сприйняття інформації, що є критичним у медичній сфері, де точність та чіткість є важливими. У процесі перекладу анатомічних термінів важливо враховувати контекст та специфіку тексту для забезпечення точності та відповідності медичним нормам. Кожен термін може мати різні значення в залежності від контексту, тому необхідно уважно аналізувати текст та забезпечувати відповідність між оригіналом та перекладом.

Враховання контексту передбачає розуміння того, як саме використовується термін у конкретному медичному контексті. Наприклад, той самий термін може мати різні відтінки значень у різних частинах анатомічного опису або медичного звіту. Перекладач повинен уважно аналізувати контекст, щоб забезпечити правильне розуміння та вибір найвідповіднішого перекладу.

Важливо враховувати специфіку тексту та аудиторії, для якої виконується переклад. Наприклад, термінологія, що використовується для медичних фахівців, може відрізнятися від термінології, що призначена для пацієнтів або широкої аудиторії. Тому перекладач повинен адаптувати свій переклад до потреб та рівня розуміння аудиторії [4, с. 99].

Загалом, враховання контексту та специфіки тексту є ключовими аспектами успішного перекладу анатомічних термінів. Це дозволяє забезпечити точність, чіткість та відповідність медичним стандартам у перекладі, що є надзвичайно важливим для ефективної комунікації у медичній сфері. Під час перекладу анатомічних термінів важливо мати доступ до

додаткових джерел та консультуватися з фахівцями, особливо у випадках, коли виникають складні або специфічні терміни. Додаткові джерела можуть включати спеціалізовані медичні словники, наукові статті, медичні довідники та інші ресурси, які допоможуть з'ясувати значення та правильний переклад термінів.

Крім того, консультування з фахівцями, такими як лікарі, медичні перекладачі або інші спеціалісти у галузі, може бути вельми корисним. Фахівці здатні надати цінні вказівки щодо правильного вживання та тлумачення анатомічних термінів, а також допомогти у вирішенні непорозумінь або спірних питань у перекладі.

Використання додаткових джерел та консультація з фахівцями допомагають забезпечити точність, адекватність та професійний рівень перекладу медичної термінології. Це особливо важливо в медичному контексті, де навіть найменша неточність може мати серйозні наслідки для розуміння та застосування медичної інформації.

Отже, при необхідності варто активно використовувати різноманітні джерела та консультуватися з фахівцями для забезпечення якості та достовірності перекладу анатомічних термінів. Це дозволить уникнути недорозумінь та помилок у медичній комунікації, що є важливим аспектом у забезпеченні якісної медичної допомоги.

2.2. Перекладацькі трансформації при передачі арабських медичних термінів в галузі анатомії українською мовою.

Перекладацькі трансформації відіграють ключову роль у перекладі текстів з арабської мови, особливо з урахуванням філологічних аспектів. Арабська мова має багату традицію та різноманітність діалектів, що робить переклад особливо складним і цікавим завданням. Такі трансформації, як адаптація, калькування, заміщення, та модуляція дозволяють перекладачам досягти точності та природності тексту, забезпечуючи його зрозумілість для цільової аудиторії. Виклики полягають у тому, щоб зберегти літературну красу

арабської мови, її стилістичні та ритмічні особливості, при цьому адекватно передавати культурні та контекстуальні нюанси. В арабській філології важливо враховувати також соціолінгвістичні особливості мовлення різних груп, особливо в умовах великої діалектної різноманітності. Завдання перекладача полягає не тільки у передачі смислу, а й у збереженні поетичності та емоційного заряду оригіналу, що є особливо актуальним у перекладі літератури та поезії. Специфіка медичного перекладу, зокрема при роботі з анатомічними термінами, вимагає високого рівня точності та консистентності, оскільки помилки можуть мати серйозні наслідки. Анатомічні терміни повинні перекладатися, дотримуючись встановлених міжнародних номенклатур, таких як *Terminologia Anatomica*, що забезпечує їх універсальність і зрозумілість у наукових та клінічних контекстах. Анатомічні терміни часто мають латинське або давньогрецьке походження, тому перекладачам потрібні спеціалізовані знання мови та медицини для коректного перекладу.

Класифікація трансформацій у перекладі з арабської мови може бути особливо складною завдяки унікальним аспектам арабської літератури та медичних текстів, таких як "Канон лікарської науки" Авіценни, який є одним з найважливіших творів у історії медицини. Розглядаючи переклад медичних термінів, зокрема анатомічних описів серця, можна використати наступні класифікації трансформацій:

1. Лексичні трансформації

- Калькування: прямий переклад термінів, зберігаючи їхню структуру (наприклад, анатомічні терміни).
- Заміщення: Використання близьких за значенням слів або синонімів у цільовій мові, коли прямий переклад може бути нерозумілим.

2. Синтаксичні трансформації

- Перестановка: Зміна порядку слів для відповідності синтаксичним нормам цільової мови.

- Додавання або опускання: Включення додаткових слів для кращого розуміння або видалення слів, які можуть здаватися зайвими у перекладі.

3. Семантичні трансформації

- Конкретизація: Зміна більш загальних термінів на більш специфічні для уточнення значення.

- Генералізація: Заміна специфічного терміна більш загальним, якщо він відомий і зрозумілий ширшій аудиторії.

4. Прагматичні трансформації

- Модуляція: Зміна тону або стилю висловлювання для адаптації до культурних особливостей та очікувань цільової аудиторії.

- Адаптація: Глибші зміни, що стосуються культурної адаптації термінів та концепцій.

Культурні відмінності також впливають на медичний переклад. Наприклад, в арабських країнах місцеві варіанти анатомічних термінів можуть відрізнятися від міжнародних стандартів, і перекладачам необхідно адаптувати переклад до культурного контексту цільової аудиторії. Для забезпечення точності вони часто використовують спеціалізоване програмне забезпечення та бази даних медичних термінів.

Адаптація в контексті перекладу відноситься до процесу зміни тексту таким чином, щоб він відповідав культурним, соціальним і контекстуальним вимогам цільової мови. Адаптація може включати зміну культурно-специфічних елементів, як місцеві звичаї, ідіоми, а також пристосування до норм і очікувань цільової аудиторії. Це часто використовується у перекладах літератури, кіно та реклами, де важливо зберегти культурний зміст та емоційний вплив оригіналу.

Адаптація в перекладацьких трансформаціях із арабської мови, особливо в галузі анатомії, вимагає глибокого розуміння культурних і лінгвістичних відмінностей, а також точного відтворення медичних понять у цільовій мові.

عضلة القلب - "м'яз серця". Адаптований переклад: "міокард". У цьому випадку, замість дослівного перекладу, який може не відповідати стандартному медичному номенклатурі, використовується термін "міокард", що є стандартним у медицині.

عظم الفخذ - "кістка стегна". Адаптований переклад: "стегнова кістка". У цьому випадку краще використати "стегнова кістка", що є більш звичним і точним терміном у медичній термінології українською мовою.

الشريان التاجي الأيمن - "права коронарна артерія". Адаптований переклад: "права коронарна артерія". Хоча в цьому випадку адаптація не відрізняється від прямого перекладу, важливо забезпечити, що переклад відповідає стандартним медичним назвам, прийнятим у цільовій культурі.

Ці приклади демонструють важливість адаптації в процесі перекладу медичних термінів, де необхідно не тільки зберегти точність, але й врахувати культурні та лінгвістичні особливості цільової мови, щоб забезпечити правильне розуміння медичних понять.

الطب العربي يعتمد على مبادئ الحكمة (Арабська медицина базується на принципах мудрості)

الطب البديل - "альтернативна медицина". Адаптований переклад: "нетрадиційна медицина". В цьому випадку в українському контексті частіше використовується термін "нетрадиційна медицина", який може бути більш зрозумілим і прийнятним для опису методів лікування, що відрізняються від загальноприйнятих медичних практик.

عضلات البطن - "м'язи живота". Адаптований переклад: "прес" або "абдомінальні м'язи". Для спортивної та фітнес-індустрії в Україні часто

використовують термін "прес", який більш популярний і зрозумілий для загальної публіки, ніж технічний термін "абдомінальні м'язи".

فقدان السمع - "втрата слуху". Адаптований переклад: "глухота". У медичній термінології українською часто використовують термін "глухота" для опису стану повної або часткової втрати слуху, що є точнішим у клінічному контексті.

Адаптація: Переклад може включати додавання пояснень або зміну термінології, щоб відповідати науковому контексту приймаючої культури: "Арабська медицина заснована на традиційних знаннях, які інтегрують натуральні лікувальні практики".

Адаптація важлива для забезпечення культурної релевантності і правильного інтерпретування медичних концепцій в новому культурному і науковому контексті.

Ці приклади демонструють, як адаптація дозволяє зберегти зміст і значення оригінального тексту, роблячи його більш доступним і зрозумілим для цільової аудиторії.

Опис серця включає не тільки анатомічні деталі, але й філософські аспекти, що можуть вимагати глибшої адаптації під час перекладу, аби зберегти оригінальне значення та культурний контекст. Такі тексти вимагають від перекладача не лише медичних знань, але й глибокого розуму:

"القلب ملك الأعضاء وهو عضو عضلي يقع في الصدر. يتكون من أربع حجرات: حجتين في الجانب الأيمن وحجتين في الجانب الأيسر. وظيفة القلب هي ضخ الدم في الجسم لنقل الغذاء والأكسجين".

"Серце є королем органів, і це м'язовий орган, розташований у грудях. Воно складається з чотирьох камер: дві камери на правому боці і дві на лівому боці. Функція серця полягає у перекачуванні крові по тілу для переносу їжі та кисню." [73].

1. Серце (القلب)
2. Орган (عضو)

3. М'язовий (عضلي)
4. Груди (الصدر)
5. Камери серця (حجرات القلب)
6. Правий бік (الجانب الأيمن)
7. Лівий бік (الجانب الأيسر)
8. Перекачування крові (ضخ الدم)

Застосування теорії перекладацьких трансформацій до практики в галузі арабської філології, особливо при перекладі анатомічних термінів, вимагає глибокого аналізу і ретельної оцінки ефективності використаних трансформацій. Розглядаючи арабські медичні тексти, як, наприклад, детальні описи тіла в арабській класичній літературі, можна ілюструвати, як різні трансформації впливають на точність і зрозумілість тексту у перекладі.

Калькування — це перекладацька трансформація, яка включає буквальный переклад елементів мови, що може включати слова, фрази чи навіть цілі структури. У контексті арабсько-українського перекладу, калькування часто використовується для передачі культурно специфічних концептів або ідіом, які не мають прямих еквівалентів в українській мові [36].

Калькування також застосовується у медичній термінології, зокрема в анатомії, де терміни часто перекладаються з латини або грецької буквально в інші мови, у тому числі арабську та українську. Ось кілька прикладів калькування з анатомії:

"Nucleus pulposus" - نواة لبية - "Лабійна ядро". Українська відповідність: "Пульпозне ядро". Тут арабська версія калькує латинський термін, передаючи дослівний смисл компонентів слова.

"Corpus callosum" - جسم مُتَصَلِّب - "Загартоване тіло". Українська відповідність: "Тверджа мозкова перетинка". В цьому випадку арабська назва

відображає кальковану структуру з латини, що дозволяє зберегти наукову точність.

"Sulcus centralis" - الشق المركزي - "Центральний шов". Українська відповідність: "Центральна борозна". Арабська фраза є дослівним перекладом латинського терміну, що допомагає зберегти визначеність анатомічної структури [75].

Ці приклади показують, як калькування використовується для точної передачі специфічних медичних та анатомічних термінів з однієї мови в іншу, забезпечуючи уніфікацію наукової термінології на міжнародному рівні.

Модуляція у перекладі — це метод, що використовується для зміни точки зору або категорії думки в перекладі, щоб зробити текст більш зрозумілим або природним для цільової аудиторії. Ця трансформація дозволяє адаптувати вирази, ідіоми та структури, які не мають прямих відповідників у цільовій мові, виходячи з культурних та контекстуальних особливостей.

وظيفة القلب هي ضخ الدم - "Функція серця полягає у качанні крові". Тут текст може бути адаптовано до більш зрозумілої форми в цільовій мові, змінюючи структуру речення: "Серце відповідає за качання крові".

Експлікація у перекладацьких трансформаціях — це метод, який полягає у додаванні додаткової інформації до перекладеного тексту, якої не було в оригіналі, але яка допомагає краще зрозуміти контекст або зміст. Це включає уточнення, роз'яснення, або надання більш детальних відомостей, щоб забезпечити ясність і забезпечити точність перекладу для цільової аудиторії.

ضربة شمس - "удар сонця". Переклад з експлікацією: "Тепловий удар (відомий як 'удар сонця'), стан, що виникає при високій температурі повітря, коли тіло не може ефективно охолоджуватися." [74]

Тут експлікація пояснює медичний стан більш детально, допомагаючи читачу зрозуміти точніше значення і контекст терміну.

العضلة ذات الرأسين - "Двоголовий м'яз". Переклад з експлікацією: "Двоголовий м'яз (біцепс), м'яз руки, який складається з двох головок і забезпечує згинання передпліччя."

Експлікація допомагає уточнити анатомічну структуру і функцію м'яза, що забезпечує краще розуміння його анатомічної ролі.

انسداد الشريان التاجي - "Закупорка коронарної артерії". Переклад з експлікацією: "Закупорка коронарної артерії, серйозний медичний стан, що може призвести до інфаркту міокарда через зменшення кровопостачання до серцевого м'яза." [77]

Тут експлікація допомагає визначити потенційні наслідки стану для здоров'я, надаючи додаткову важливу інформацію.

ترشيح الدم عبر الكليتين - "Фільтрація крові через нирки". Переклад з експлікацією: "Фільтрація крові через нирки, критичний процес в організмі, що допомагає видалити відходи та зайву рідину, підтримуючи електролітний баланс."

Експлікація в цьому випадку вказує на значення процесу для загального здоров'я та допомагає зрозуміти його біологічну важливість.

Ці приклади демонструють, як експлікація може збагатити переклад, забезпечуючи глибше розуміння анатомічних термінів та медичних процесів.

Елізія в перекладі — це процес усунення певних частин тексту, які можуть бути вважані неважливими або незрозумілими для цільової аудиторії, або ті, що не впливають істотно на загальний зміст та поняття оригіналу. Ця трансформація дозволяє зробити переклад більш стислим і фокусованим, приділяючи увагу ключовим інформаційним елементам.

У контексті перекладацьких трансформацій, елізія відноситься до процесу вилучення певних частин тексту, які можуть вважатися неважливими для цільової аудиторії або незрозумілими у перекладі, і тому їх опускання не

впливає суттєво на основний зміст або на інформативну цінність тексту. Це може включати слова, фрази або навіть цілі речення. Елізія допомагає зробити текст більш лаконічним і читабельним, зосереджуючи увагу на основних інформаційних елементах та спрощуючи переклад.

Елізія може бути корисною і у перекладах анатомічних термінів, де необхідно зосередитися на ключових поняттях, уникаючи непотрібної деталізації або складності. Ось декілька прикладів анатомічних термінів, де застосовується елізія:

الشريان الأورطي هو الشريان الرئيسي الذي يخرج من البطين الأيسر من القلب - "Аорта є основною артерією, яка виходить з лівого шлуночка серця". Переклад з елізією: "Аорта виходить з лівого шлуночка серця" [73].

Слово "основна артерія" може бути опущено, оскільки аорта вже відома як головна артерія, що переносить кров з серця.

الدم يتدفق من خلال الأوردة الرئوية إلى القلب - "Кров тече через легеневі вени до серця". Переклад з елізією: "Кров тече до серця легеневими венами".

Тут деталь "через" може бути опущена для спрощення і забезпечення більшої лаконічності перекладу.

عندما نتنفس، الهواء يمر عبر القصبة الهوائية إلى الرئتين - "Коли ми дихаємо, повітря проходить через трахею до легень". Переклад з елізією: "При диханні повітря проходить до легень трахеєю"

Опускаючи "коли ми дихаємо" та спрощуючи структуру речення, переклад стає водночас інформативним та простішим для розуміння.

Елізія допомагає зосередити увагу на ключових елементах тексту, роблячи переклад більш прямим та ефективним, особливо коли важливо уникнути перевантаження інформацією чи зайвими деталями.

Ці приклади ілюструють, як різні трансформації можуть бути застосовані для досягнення максимальної точності, зрозумілості та культурної

адекватності в перекладі арабських медичних текстів. Використання цих стратегій допомагає перекладачам ефективно передавати медичні знання, зберігаючи при цьому наукову цінність і культурну сутність оригіналу.

Для забезпечення максимально точної передачі анатомічних термінів з арабської мови, перекладачі мають використовувати міжнародно прийняті медичні терміни, такі як вказані у *Terminologia Anatomica*, щоб забезпечити консистентність і точність. Важливо глибоко розуміти медичну філологію і відмінності між структурами арабської мови та мовою перекладу. Залучення експертів з анатомії та медичних перекладачів може допомогти уникнути помилок. Необхідно також враховувати культурні аспекти, що можуть вплинути на розуміння термінології. Застосування таких стратегій, як адаптація та модуляція, може допомогти в точній адаптації тексту до культурного контексту аудиторії. Важливо також використовувати спеціалізовані словники та бази даних для забезпечення точності перекладу. Ці підходи допоможуть перекладачам ефективно передавати медичні знання, зберігаючи наукову цінність і культурну сутність оригіналу. Для досягнення високої точності в перекладі анатомічних термінів з арабської мови, перекладачі повинні вибудовувати свою роботу навколо глибокого знання медичної термінології і культурних особливостей обох мов. Ключовим аспектом є розуміння того, як медичні поняття і терміни відображаються в культурних і мовних контекстах, що вимагає не тільки лінгвістичної, але й фахової медичної компетенції.

Перекладачам корисно звертатися до наукових публікацій і ресурсів, що зосереджені на анатомічних дослідженнях, щоб впевнитися у правильності використання термінології. Окрім цього, важливо постійно оновлювати свої знання, оскільки медична наука швидко розвивається, і нові терміни та концепції регулярно вводяться в ужиток.

Комунікація з медичними фахівцями, які є носіями мови оригіналу, може бути надзвичайно корисною для забезпечення точності перекладу.

Обговорення тонкощів медичних термінів з експертами допоможе уникнути помилок і забезпечити, що переклад не тільки точний, але й адекватно передає важливі нюанси.

Ще один важливий аспект — це знання контексту використання медичних термінів. Анатомічні описи можуть залежати від контексту (наприклад, хірургічного, діагностичного чи анатомічного навчання), і перекладач має враховувати це, обираючи найбільш точні відповідності у цільовій мові

Використання технологічних засобів, таких як перекладацьке програмне забезпечення та бази даних, також сприяє підвищенню якості та точності перекладу. Програми, які дозволяють здійснювати швидкий пошук та порівняння термінів, можуть ефективно допомогти в роботі.

Ретельне ставлення до культурних і мовних нюансів, систематичне оновлення знань і використання сучасних технологій стануть надійною підтримкою для перекладачів у їхній важливій роботі.

Підсумовуючи основні знахідки розділу, що стосується перекладацьких трансформацій арабських медичних термінів в галузі анатомії, ми бачимо кілька ключових аспектів. Точність у медичному перекладі вкрай важлива, оскільки помилки можуть призвести до неправильних медичних висновків. Стандартизація термінології дозволяє уніфікувати медичну комунікацію на міжнародному рівні. Глибоке розуміння медичної філології та культурних аспектів обох мов забезпечує точність і адекватність перекладу. Використання спеціалізованих інструментів і ресурсів, таких як медичні словники та бази даних, підвищує якість перекладу. Робота з медичними фахівцями та постійне оновлення знань допомагають перекладачам вдосконалювати свої навички та залишатися актуальними у своїй сфері.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2

Розділ систематично розглянув специфіку перекладу арабської медичної термінології на українську мову з теоретичної та практичної перспективи. Він підкреслив необхідність урахування лінгвістичних та культурних відмінностей між мовами, а також важливість збереження точності та наочності в передачі медичних понять. Аналіз перекладацьких трансформацій дав можливість виявити ключові аспекти, які впливають на процес перекладу, зокрема унікальність термінів, синтаксичні особливості та контекстуальні відтінки значень.

Враховання цих факторів є важливим для забезпечення якісного медичного перекладу та забезпечення ефективної комунікації між медичними співробітниками та пацієнтами різних культурних та мовних середовищ. Висновки до другого розділу підкреслюють, що процес перекладу арабської анатомічної медичної термінології на українську мову виявляється складним завданням, що потребує глибокого знання обох мовних систем та врахування специфіки медичних термінів. Аналіз теоретичних аспектів сприяє кращому розумінню особливостей перекладу, а розгляд практичних трансформацій надає інструментів для ефективної передачі медичної інформації.

Для успішного перекладу важливо використовувати методи та стратегії, що забезпечують точність, зрозумілість та наочність тексту, зокрема шляхом адекватного вибору еквівалентів та врахування контекстуальних аспектів. Ці висновки мають важливе значення для підвищення якості медичних перекладів та забезпечення ефективної комунікації в медичній сфері між різними культурними та мовними групами.

РОЗДІЛ 3. Функціонування термінології в галузі анатомії в текстах медчної тематики.

3.1. Структурні особливості медичних термінів в галузі анатомії.

Структурні особливості термінів стосуються того, як слова або фрази будуються в мові. Це включає в себе аналіз коренів слів (основна частина слова, що несе основне значення), префіксів (частин слів, що додаються до початку слова для зміни його значення), суфіксів (частин, що додаються в кінець слова) та інших морфологічних елементів, таких як закінчення для утворення множини або часів.

Особливо це важливо в анатомії, де кожен термін має точно відповідати певній частині тіла чи процесу. Ось чому розуміння того, як слова утворюються з коренів, додаючи до них різні префікси чи суфікси, є важливим для правильного перекладу та використання медичних термінів. Наприклад, знання того, що слово *عضلات* означає "м'язи" у множині, допомагає медичним працівникам точно описувати медичні стани або процедури.

Вибір тексту для аналізу структурних особливостей медичних термінів на прикладі арабських термінів *الفتق الفخذي* і *الفتق الأربي* був зумовлений їхньою клінічною релевантністю та освітньою цінністю. Грижі є поширеними медичними станами, що вимагають точної діагностики, тому знання цих термінів є важливим для медичних фахівців. Ці терміни дозволяють детально розглянути, як арабська медична термінологія використовує морфологічні особливості для точного опису станів, що сприяє кращому розумінню і взаємодії в міжнародному медичному середовищі. Розбір цих термінів також підкреслює, як мовні особливості впливають на медичну комунікацію та практику, що є ключовим для освітніх програм з медицини.

В якості прикладу можемо навести такий текстовий фрагмент:

• **الفتق الأربي** : في الرجال القناة الأربية هي ممر للحبل المنوي والأوعية الدموية المؤدية إلى الخصيتين. في النساء تحتوي القناة الأربية على الرباط المستدير الذي يدعم الرحم.

في الفتق الأربي تبرز الأنسجة الدهنية أو جزء من الأمعاء في أعلى الفخذ الداخلي وهذا هو النوع الأكثر شيوعًا من الفتق ويصيب الرجال أكثر من النساء.

• **الفتق الفخذي**: يبرز نسيج دهني أو جزء من الأمعاء إلى أعلى الفخذ في الجزء العلوي من الجزء الداخلي من الفخذ.

الفتق الفخذي أقل شيوعًا من الفتق الأربي ويؤثر بشكل رئيسي على النساء الأكبر سنًا [73].

«Пахова грижа. У чоловіків паховий канал є проходом для насінневого канатика та кровоносних судин, що ведуть до яєчок.

У жінок паховий канал містить круглу зв'язку, що підтримує матку.

При пахвинній грижі жирова клітковина або частина кишечника випинається у верхню внутрішню частину стегна. Це найбільш поширений тип грижі, який частіше вражає чоловіків ніж жінок.

Стегна: жирова тканина або частина кишечника виступає у верхню частину внутрішньої поверхні стегна».

В цьому тестовому фрагменті зустрічаємо такі анатомічні терміни як:

1. الفتق الأربي - "пахова грижа"
2. القناة الأربية - Пахвинний канал
3. الحبل المنوي - Сім'явивідний канатик
4. الأوعية الدموية - Кровоносні судини
5. الخصيتين - Яєчка
6. الرباط المستدير - Круглий зв'язок
7. الفتق الفخذي - Стегнова грижа

Ці терміни є ключовими для розуміння структур та особливостей згаданих у медичних умовах анатомії людини. Так, пахова грижа (الفتق الأربي) частіше зустрічається у чоловіків через анатомічні особливості пахвинного каналу, який є місцем проходження сім'явивідного канатика та кровоносних судин до яєчок. У жінок через цей канал проходить круглий зв'язок, який підтримує матку.

Стегнова грижа (الفتق الفخذي), хоч і менш поширена, вражає переважно жінок старшого віку і характеризується виходом жирової тканини або частини кишечника через слабе місце у верхній частині внутрішньої сторони стегна.

Аналіз арабських медичних термінів, пов'язаних з грижами, особливо الفتق الأربي та الفتق الفخذي, дозволяє поглянути на складність і структуру медичної термінології в арабській мові. Ось детальний розбір цих термінів:

1. الفتق الأربي

- الفتق. Це слово складається з кореня ف ت ق, який має відношення до “розрив” або “розщеплення”. Тут воно використовується для позначення грижі, що вказує на випинання органів через стінку, де вони зазвичай містяться.

- الأربي: слово أربي походить від أرب, що означає "паховий".

2. الفتق الفخذي

- الفخذي. Слово فخذي походить від فخذ “стегно”.

Ці терміни відображають як лексичну, так і морфологічну складність арабської медичної термінології, де одне слово може містити корінь, що несе основне значення, префікси або суфікси, які модифікують або уточнюють це значення. У контексті анатомії, точність і специфічність термінології є критично важливими для правильного розуміння медичних станів і лікувальних процедур.

Аналіз арабських анатомічних медичних термінів, особливо у контексті гриж, підкреслює важливість морфологічного складу і семантичної точності в медичній термінології. Ось розширений аналіз інших аспектів, які впливають на формування і використання медичних термінів:

У арабській мові суфікси та префікси часто використовуються для формування термінів, які вказують на локацію, стан, або специфічну дію. Наприклад, наведемо приклад терміну الفتق الأربي, що є двокомпонентним словосполученням “іменник+прикметник”.

У ньому компонент الأربي має значення “паховий”. Ця структура допомагає медичним працівникам відразу зрозуміти локалізацію грижі.

Кореневі слова в арабській мові часто надають базове значення, яке через додавання префіксів, суфіксів, або інших коренів трансформується в специфічні медичні терміни.

- الفتق базове значення "розщеплення" або "прорив" у слові الفتق є фундаментальним для розуміння механізму грижі, де органи виштовхуються через слабе місце в м'язовій стінці.

Для порівняння, можна розглянути аналіз схожих термінів, які використовуються для опису інших видів гриж:

- الفتق السري - тут سري вказує на "пупковий", що вказує на локалізацію грижі в пупковій області. Структура слова тут подібна до попередніх прикладів. [74]

Точне розуміння структури медичних термінів сприяє кращій міжнародній медичній комунікації, особливо в глобалізованому світі, де медичні працівники можуть зустрічатися з пацієнтами різних культурних і лінгвістичних тлів. Розуміння структури медичних термінів допомагає точно ідентифікувати і описувати стан пацієнтів, підвищуючи якість діагностики та лікування.

التكيسات الليفية هي الحالة الأكثر شيوعًا في الثدي وهي حالة غير سرطانية شائعة تصيب النساء غالبًا في سن اليأس، تشمل التكيسات الليفية في الثدي مجموعة من الأعراض مثل ألم الثدي، عدم الراحة أو ظهور مفاجئ أو اختفاء لكتل محسوسة واضحة في الثدي وتكون حرة الحركة في معظم الحالات [73].

«Фіброзно-кістозні кісти є найпоширенішим захворюванням молочної залози і є поширеним нераковим захворюванням, яке часто вражає жінок у період менопаузи. Фіброзно-кістозні кісти молочної залози включають групу симптомів, таких як біль у грудях, дискомфорт або раптова поява або зникнення прозорої тканини. ущільнення, що пальпуються в грудях, які в більшості випадків можуть вільно переміщатися».

В цьому тестовому фрагменті зустрічаємо такі анатомічні терміни як:

1. التكيسات الليفية - Фіброкісти (фіброкістозні утворення)

2. غير سرطانية - Неонкологічні (бенігні, не ракові)
3. سن اليأس - Менопауза
4. ألم الثدي - Біль у молочній залозі
5. عدم الراحة - Дискомфорт
6. كتل محسوسة - Відчутні ущільнення

Для аналізу лексичного складу анатомічних термінів на прикладі фрази التكيسات الليفية (фіброкістозні зміни), важливо розглянути структуру арабських слів, включаючи корені, префікси, та суфікси. Цей термін, що є двокомпонентним словосполученням “іменник+прикметник”, використовується для опису непухлинного стану, який часто зустрічається у жінок та має специфічні симптоми. Ось детальний розгляд:

التكيسات الليفية (Фіброкістозні зміни)

- التكيسات -

- Корінь: ك ي س, що відноситься до поняття “кіста” або “пухлина”.
- Суфікс: "ات-", що використовується для створення форми правильної множини жіночого роду у арабській мові, показуючи, що йдеться про кілька кіст.

Морфологічно термін تكيسات є масдаром 5 породи, утвореним від слова كيس (див. нижче)

- الليفية -

- Корінь ل ي ف пов’язаний з поняттям “волокно”.
- Суфікс يّ, що використовується для створення відносних прикметників. У нашому випадку цей суфікс сполучається зі словом ليف та утворює термін ليفيّ, що позначає волокнисті структури.

Завдяки цьому аналізу можна краще зрозуміти, як структурні елементи в арабській мові впливають на значення медичних термінів. التكيسات الليفية дослівно означає "волокнисті кісти" і вказує на патологію, яка включає утворення

волокнистих кіст у тканині, зокрема у грудях. Це розуміння критично важливе для медичних працівників, які діагностують та обговорюють цей стан з пацієнтами, а також для забезпечення точності в медичному перекладі.

Якщо аналізувати арабський термін для слова "кіста", яке зазвичай вживається у медичній термінології, то це слово в арабській мові — كيس, що має первинне значення "мішок".

Аналіз терміна كيس (кіста):

- Корінь: ك ي س. Слово كيس, що належить до цього кореня, описує кісти, які містять рідину або інший матеріал у мембрані, закритій з усіх боків.

- Форма: Це базова форма слова, яке використовується самостійно без додавання префіксів або суфіксів у даному випадку для позначення "кісти" в медичному контексті.

Цей термін є фундаментальним в анатомії та медицині, оскільки кісти можуть формуватися в різних частинах тіла та мають значний вплив на здоров'я людини, зокрема залежно від їхнього розміру, локації і чи вони злоякісні чи доброякісні. Правильне розуміння і використання цього терміну критично важливе для діагностики та лікування.

- يحدث الفشل الكلوي (مرض الكلى في المرحلة النهائية) عندما لا تعود الكلى قادرة على إزالة الفضلات من الدم بشكل كافٍ والتحكم في مستوى السوائل. يمكن أن يحدث الفشل الكلوي بشكل مفاجئ أو تدريجي. يحتاج الأشخاص المصابون بالفشل الكلوي إلى غسيل الكلى أو زرع الكلى للبقاء على قيد الحياة. [73].

«Ниркова недостатність (термінальна стадія захворювання нирок) виникає, коли нирки більше не можуть адекватно видаляти відходи з крові та контролювати рівень рідини.

Ниркова недостатність може виникнути раптово чи поступово. Щоб вижити, людям із нирковою недостатністю необхідний діаліз чи трансплантація нирки.»

В цьому тестовому фрагменті зустрічаємо такі анатомічні терміни як:

1. الكلى - Нирки
2. الدم - Кров
3. الفضلات - Відходи, токсини
4. المستوى - Рівень
5. الأشخاص - Люди, особи
6. الزرع - Трансплантація

Ці терміни пов'язані з функцією та структурою нирок, а також з лікуванням ниркової недостатності в кінцевій стадії. Вони можуть бути корисні для розуміння анатомічних та фізіологічних аспектів цього стану, а також для спілкування з медичними фахівцями щодо діагностики та лікування пацієнтів.

Для аналізу анатомічних термінів у контексті арабської медичної термінології, розглянемо термін الفشل الكلوي “ниркова недостатність”, що є двокомпонентним словосполученням “іменник+прикметник”, який є ключовим у розумінні роботи нирок та анатомічних процесів, пов'язаних із їхньою дисфункцією.

الفشل الكلوي (Ниркова недостатність)

- الفشل:

- корінь ف ش ل означає “невдача”, “провал”, тут використовується для опису недостатності або невдалого функціонування.

- الكلوي:

- корінь ك ل و, пов'язаний з ниркою.

- суфікс *ي*, що використовується для створення відносних прикметників. У нашому випадку цей суфікс сполучається зі словом *كلية* та утворює термін *كلوي* “нирковий”.

Термін *الفشل الكلوي* чітко вказує на серйозну медичну умову, коли нирки не здатні ефективно фільтрувати відходи з крові, що веде до критичного стану. Розуміння цього терміна та його структурних компонентів є важливим для медичних працівників для точної діагностики, обговорення лікування та комунікації з пацієнтами і їхніми сім'ями.

Термінологія відіграє ключову роль у навчанні та практиці медицини, оскільки забезпечує однозначність і точність у описі симптомів, лікувальних процедур та потенційних ризиків. Ясність у використанні медичних термінів сприяє кращому розумінню станів і підвищує ефективність медичної допомоги.

• *الالتهاب الرئوي الجرثومي: هذا النوع ناتج عن الإصابة بأنواع بكتيريا مختلفة و الأكثر شيوعًا هي المكورات الرئوية.*

يحدث عادةً عندما يضعف الجسم بسبب المرض أو سوء التغذية أو الشيخوخة أو ضعف المناعة. يمكن أن يصيب الالتهاب الرئوي الجرثومي جميع الأعمار ولكنك الأكثر عرضة للإصابة إذا كنت تتعاطى الكحول أو تدخن السجائر أو كنت مصابًا بالوهن أو خضعت لعملية جراحية مؤخرًا أو لديك مرض في الجهاز التنفسي أو عدوى فيروسية أو لديك جهاز مناعي ضعيف.[73].

«Бактеріальна пневмонія: цей тип виникає внаслідок зараження різними типами бактерій, найпоширенішою з яких є пневмокок.

Зазвичай це відбувається, коли організм ослаблений хворобою, недоїданням, старінням чи слабким імунітетом.

Бактеріальна пневмонія може вражати людей різного віку, але найбільшого ризику ви наражаєтеся, якщо ви п'єте алкоголь, курите цигарки, слабкі, нещодавно перенесли операцію, страждаєте на респіраторне захворювання або вірусну інфекцію або маєте слабку імунну систему.»

1. *الالتهاب الرئوي* - Запалення легень

2. الجرثومي - Бактеріальний
3. الأنواع البكتيرية - Бактерії
4. المكورات الرئوية - Пневмококи (тип бактерій)
5. التغذية - Харчування
6. الشيخوخة - Старість
7. ضعف المناعة - Ослаблення імунної системи
8. الوهن - Виснаження
9. الجهاز التنفسي - Дихальна система
10. العدوى الفيروسية - Вірусна інфекція
11. الجهاز المناعي - Імунна система

Як приклад, проаналізуємо анатомічний медичний термін-словосполучення *الالتهاب الرئوي الجرثومي* (бактеріальне запалення легень), щоб визначити корені, префікси та суфікси та їхнє значення:

الالتهاب الرئوي الجرثومي (Бактеріальне запалення легень)

- *الالتهاب*:

- корінь *ل ه ب*, що означає запалення.

- *الرئوي*:

- корінь *ر ء ي*, пов'язаний з легенями.

- суфікс *ي*, що використовується для створення відносних прикметників.

Цей термін є важливим для розуміння анатомічних та патологічних процесів, що відбуваються у легенях. Розбір коренів, префіксів та суфіксів допомагає медичним фахівцям точно ідентифікувати вид запалення, що важливо для вибору методу лікування та розуміння його причин. Знання того, що запалення легень є бактеріальним, вказує на необхідність застосування антибіотиків у процесі лікування.

Такий глибокий аналіз термінології допомагає не тільки в клінічній практиці, але й у наукових дослідженнях, де точне розуміння медичних термінів сприяє кращому опису дослідницьких результатів та розробці нових методів лікування.

Продовжимо аналіз арабської медичної термінології, концентруючись на терміні, пов'язаному з бактеріями.

الجرثومي - бактеріальний

- корінь ج ر ث م, який пов'язаний з мікробами або бактеріями.

- суфікс -ي, що вказує на приналежність або властивість. У цьому контексті, суфікс -ي перетворює корінь, пов'язаний з бактеріями, на прикметник "бактеріальний".

Цей термін є критично важливим для точного опису інфекційних захворювань, які викликаються бактеріями. Він використовується в широкому спектрі медичних контекстів для опису захворювань, як-от التهاب الرئوي الجرثومي (бактеріальне запалення легень), де важливо відрізнити бактеріальну інфекцію від інших типів, наприклад, вірусних або грибкових.

Розуміння, що запалення легень має бактеріальну природу, визначає підхід до лікування, яке зазвичай включає антибіотики. Відмінність бактеріальних інфекцій від інших типів інфекцій допомагає медичним працівникам вибирати найбільш ефективні стратегії лікування та інформувати пацієнтів про їхній стан та очікування від терапії.

Цей термін також важливий для медичних досліджень, де точне розуміння та класифікація патогенів є ключовим для розробки нових лікарських засобів та терапевтичних підходів. Таким чином, الجرثومي відіграє важливу роль у медичній діагностиці, лікуванні та освіті, що забезпечує зрозуміле та точне спілкування між лікарями та пацієнтами. Термін الجرثومي (бактеріальний) має безпосередній зв'язок з анатомією та філологією, особливо коли йдеться про медичну термінологію та її вплив на розуміння хвороб і лікування в анатомічному контексті:

У анатомії термін الجرثومي використовується для опису патологічних станів, які впливають на різні частини тіла, включаючи легені, шлунок, кишечник та інші органи, які можуть бути заражені бактеріями. Розуміння того, як бактерії взаємодіють з анатомічними структурами, критично важливе для ідентифікації та лікування інфекцій. Наприклад, التهاب الرئوي الجرثومي

(бактеріальне запалення легень) вимагає глибокого знання анатомії легень для розуміння, як інфекція впливає на дихальну систему.

Філологія вивчає мову, її структуру та використання в контексті. У медичній філології, аналіз, як слова формуються і використовуються, допомагає розшифрувати медичні тексти та поліпшує міжкультурне спілкування в охороні здоров'я. Наприклад, знання того, що الجرثومي відноситься до бактерій, допомагає медичним перекладачам і лікарям точно передавати інформацію про інфекції, уникати непорозумінь і забезпечувати адекватне лікування пацієнтів, особливо у багатомовних суспільствах.

Структурні особливості медичних термінів у арабській мові відіграють ключову роль, адже вони допомагають забезпечити ясність і точність у медичному спілкуванні. Особливо це важливо в анатомії, де кожен термін має точно відповідати певній частині тіла чи процесу. Ось чому розуміння того, як слова утворюються з коренів, додаючи до них різні префікси чи суфікси, є важливим для правильного перекладу та використання медичних термінів. Наприклад, знання того, що слово عضلات означає "м'язи" у множині, допомагає медичним працівникам точно описувати медичні стани або процедури.

Ця точність у визначенні і використанні термінів є критично важливою в медицині, де навіть незначні помилки в термінології можуть призвести до неправильних діагнозів або невірною лікування. Таке глибоке розуміння структури мови не тільки підвищує якість комунікації між лікарями та пацієнтами, але й сприяє точності наукових досліджень та медичної освіти. Вивчення арабської медичної термінології, таким чином, є необхідним для тих, хто займається медициною в арабомовному середовищі або здійснює переклади медичних текстів.

3.2 Семантичні особливості медичної термінології у галузі анатомії

Семантичні особливості відносяться до значення слова або фрази. Семантика досліджує, як значення формуються, як люди сприймають різні значення та як ці значення взаємодіють у різних контекстах. Семантичні особливості допомагають зрозуміти, чому одне і те ж слово може мати різні значення в різних ситуаціях або як синоніми можуть відрізнятися незначними нюансами значення. Наприклад, слова "серцебиття" - نبض القلب та "пульс" - نبض обидва відносяться до ритмічних ударів серця, але вживання може змінюватись залежно від медичного або повсякденного контексту. Обидва терміни використовують слово نبض, яке означає "пульс" або "удар серця", залежно від контексту. نبض القلب дослівно означає "пульс серця" і може використовуватися для опису відчуття серцебиття.

Отже, коли ми говоримо про структурні особливості, ми думаємо про те, як слова побудовані, тоді як семантичні особливості зосереджені на тому, що ці слова означають.

Розуміння семантики необхідне для забезпечення точності та ефективності у спілкуванні між медичними фахівцями та пацієнтами, а також у наукових дослідженнях та клінічній практиці. Кожен медичний термін несе у собі глибину інформації про стан, процедуру або анатомічну структуру, і неправильне використання або розуміння цих термінів може призвести до медичних помилок.

В анатомічній термінології, де кожна структура має свою специфіку і значення, важливо розуміти не тільки слова, а й контекст їх використання. Це особливо важливо в міжкультурному медичному контексті, де одне і те ж медичне поняття може мати різні назви або асоціації в різних мовах або культурах. Таке розуміння допомагає вибудовувати мости між різними медичними системами та покращувати догляд за пацієнтами з різним культурним та мовним тлом.

Ми розглянемо, як семантичні особливості впливають на зрозумілість і точність в медичній термінології, дослідимо семантичні характеристики анатомічних термінів та оцінимо важливість семантичної точності для медичної науки та практики.

Семантичні характеристики анатомічних термінів.

1. Точність і універсальність.

- **معدة** це слово означає "шлунок". Воно використовується для точного позначення цієї частини травного тракту у всіх медичних контекстах.

- **كبد** означає "печінка". Цей термін універсальний у своєму використанні і відноситься до життєво важливого органу в тілі людини.

2. Морфологічна складність і семантична щільність.

غدة означає "залоза". Це слово може бути модифіковане для позначення різних типів залоз, наприклад, **غدة درقية** для "щитовидна залоза".

عصب цей термін означає "нерв" і може використовуватись для опису різних нервових структур, наприклад, **عصب بصري** для "зоровий нерв".

شريان означає "артерія". Це слово використовується для позначення кровоносних судин, що переносять кисень багату кров від серця до різних частин тіла. Цей термін може бути модифікований для вказівки на конкретні артерії, наприклад, **الشريان التاجي**, що означає "коронарна артерія".

وريد цей термін означає "вена". Він використовується для опису кровоносних судин, що переносять деоксигеновану кров від тканин назад до серця. Як і з артеріями, існують спеціалізовані терміни для різних вен, такі як **وريد جوفي** для "порожниста вена".

بنكرياس це слово означає "підшлункова залоза". Воно використовується для позначення важливого органу в травній системі, який також відіграє ключову

роль у регуляції рівня цукру в крові. Термін بنكرياس важливий для опису різних захворювань, таких як діабет або панкреатит.

غضروف означає "хрящ". Цей термін використовується для опису типу сполучної тканини, яка забезпечує гнучкість і підтримку різним частинам скелета, зокрема в суглобах. Наприклад, غضروف الركبة означає "хрящ колінного суглоба".

Ці приклади демонструють, як в арабській медичній термінології кожен термін має чітко визначене значення, що дозволяє медичним фахівцям точно описувати структури та функції в організмі. Знання цих термінів дуже важливе для медичної освіти та практики, а також забезпечує точне і ефективне спілкування між фахівцями в охороні здоров'я.

Наведемо фрагмент тексту з анатомічними термінами з арабської медичної термінології, щоб проілюструвати семантичні та морфологічні особливості анатомічної термінології:

العظام هي الأجزاء الصلبة والمتينة في الجسم البشري التي تشكل الهيكل العظمي وتحمي الأعضاء الداخلية مثل القلب والرئتين. تتكون العظام بشكل رئيسي من المعدن الكالسيوم ومادة الكولاجين، وتوجد مئات العظام في جسم الإنسان. من بين العظام الرئيسية في الجسم هي الجمجمة، العمود الفقري، والعظام الطويلة مثل الفخذ والساق. [73]

"Кістки - це тверді та міцні частини в людському тілі, які утворюють скелетну структуру та захищають внутрішні органи, такі як серце та легені. Кістки в основному складаються з мінералу кальцію та колагену, і в людському тілі є сотні кісток. Серед основних кісток в тілі є череп, хребет та довгі кістки, такі як стегно та нога".

- العظام означає "кістки". Він використовується для опису твердих структур в людському тілі, які утворюють скелет і захищають внутрішні органи.

- الهيكل العظمي це термін, що означає "скелет". Він використовується для позначення каркасу, утвореного кістками, який надає опору тілу і захищає внутрішні органи.

- الجمجمة означає "череп". В анатомічному контексті воно використовується для опису кісток, що утворюють головний череп.

- العمود الفقري це термін, що означає "хребет". Він використовується для позначення серії кісток, які утворюють стовбур хребта і захищають спинний мозок.

- العظام الطويلة означає "довгі кістки". Він використовується для опису кісток, таких як стегно і гомілка, які мають трубчасту форму і використовуються для руху та підтримки тіла.

"الأصابع هي الهياكل الصغيرة الموجودة في اليدين والقدمين. تتكون الأصابع من عدد من العظام الصغيرة المعروفة باسم العظام الفلكية، وتحتوي على مفاصل تسمح بالحركة. يمكن استخدام الأصابع للقبض على الأشياء والتحسين وظيفة اليدين والقدمين [73]."

"Пальці - це малі структури, що знаходяться на кінцях рук і ніг. Вони складаються з кількох малих кісток, відомих як фаланги, і мають суглоби, які дозволяють рух. Пальці можна використовувати для ухоплення предметів та покращення функції рук і ніг."

- الأصابع це слово означає "пальці", використовується для опису малих структур, що знаходяться на кінцях рук і ніг, які містять кілька малих кісток, відомих як фаланги, і мають суглоби для руху.

- العظام الفلكية це вираз, що означає "фаланги", використовується для позначення невеликих кісток, які складають палець і мають здатність до руху в суглобах.

- اليدين والقدمين це вираз, що означає "руки і ноги", використовується для позначення кінцівок, до яких належать пальці, і які використовуються для руху, хапання предметів і підтримки тіла.

Семантичні особливості:

палець на нозі (الأصبع على القدم): Цей термін описує конкретну анатомічну структуру, яка є частиною ноги і має рухливість у суглобах. Він позначається словом أصبع, що має семантичне значення "палець" або "дитина", разом з фразою على القدم, що перекладається як "на нозі".

Палець на руці (الأصبع على اليد): Цей термін також описує конкретну анатомічну структуру, яка є частиною руки і також має рухливість у суглобах. Він складається зі слова أصبع, що має те ж семантичне значення, і фрази على اليد, що перекладається як "на руці".

Порівняючи ці два терміни, можна побачити, що обидва вони використовують термін أصبع для позначення "палець", але різниця полягає у фразі على القدم для нозі і على اليد для руки, що вказує на конкретне місце розташування.

Морфологічні особливості:

обидва терміни складаються зі схожих морфем, зокрема أصبع для "палець", що є загальним коренем. Однак, додаткова морфема على вказує на місцезнаходження (на) та القدم (для нозі) і اليد (для руки), що вказують на конкретну анатомічну частину тіла.

Отже, ці приклади ілюструють, як анатомічні терміни в арабській медичній термінології відображають як семантичні, так і морфологічні особливості для точного та чіткого опису анатомічних структур.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3

Розділ відобразив структурні та семантичні особливості медичної термінології в галузі анатомії, які грають важливу роль у медичних текстах. Виявлено, що структурні особливості медичних термінів визначаються їх будовою та складовими елементами, що допомагає у встановленні зв'язків між поняттями та їх роллю у медичній науці. Семантичні особливості, у свою чергу, вказують на значення та

використання медичних термінів у конкретному контексті, що забезпечує їх правильне та точне розуміння.

Зазначені аспекти є важливими для розуміння та ефективного використання медичної термінології в галузі анатомії. Глибоке розуміння структурних та семантичних особливостей термінології сприяє якісному медичному спілкуванню та діагностиці, що є критичним для успішного функціонування медичної практики та науки.

ВИСНОВКИ

У ході дослідження анатомічної медичної термінології та її застосування в українському медичному дискурсі було виявлено широкий спектр можливостей, викликів та перспектив. Починаючи з вибору корпусу текстів для аналізу та розробки глосарію, ми побачили важливість ретельної методології та врахування потреб користувачів, що визначають напрямки вибору та розробки термінологічного матеріалу.

Формування медичної термінології в галузі анатомії тісно пов'язане з історією медицини та впливом різних культур, особливо в арабському світі. Вивчення арабської медичної анатомії показує, як знання передавалися через віки від давньогрецьких та латинських джерел до арабських вчених, які зберегли і розширили ці знання під час Золотого віку ісламу. Арабські медики, такі як Авіценна та Аль-Разі, зіграли ключову роль у формуванні медичної науки, перекладаючи і коментуючи античні тексти та додаючи власні спостереження.

Ці зусилля не тільки збагатили арабську медичну літературу, але й створили базу для медичної термінології, яка використовується до сьогодні. В арабській анатомії багато термінів походять від коренів, що описують функцію або розташування органів, що дозволяє точно передавати медичні концепції. Це показує, як мова може впливати на розвиток наукових дисциплін і навпаки, а також як філологічні знання необхідні для розуміння та правильного використання медичної номенклатури.

Сучасні дослідження в галузі арабської анатомії продовжують розширювати і уточнювати медичну термінологію, адаптуючи класичні терміни до потреб сучасної медицини. Цей процес підкреслює важливість знань філології у правильному перекладі і адаптації медичних текстів, що забезпечує точне і ясне спілкування в галузі охорони здоров'я.

У контексті перспектив розвитку та використання анатомічної медичної термінології в українському медичному дискурсі виявлено кілька ключових напрямків. Інтеграція з сучасними технологіями, розвиток мультимедійних навчальних ресурсів, застосування в медичній практиці, розвиток наукових досліджень, використання в міжнародному співробітництві та створення спеціалізованих медичних стандартів – це лише деякі з можливих шляхів подальшого розвитку.

Систематизація анатомічної медичної термінології в арабській мові дозволяє виявити добре структурований характер, що базується на класичних коренях з латини та грецької, а також на внесках ісламських вчених в середньовіччі. Історичний контекст розвитку цієї термінології показує, що багато анатомічних термінів у арабській мові були адаптовані та розвинені в період золотого віку ісламської науки, коли вчені, такі як Авіценна та Аль-Разі, зробили значні внески в медичну науку.

Структурно-семантичний аналіз арабських медичних термінів виявив, що багато термінів мають складні словотвірні форми, що чітко вказують на функції, розташування та взаємозв'язки органів у тілі людини. Однак, переклад цих термінів на українську мову часто ускладнений через відмінності в медичних традиціях та використанні термінології. Особливості, такі як калькування та необхідність адаптації культурно-специфічних концептів, вимагають глибокого розуміння обох мов і культур.

Таким чином, адекватний переклад анатомічної медичної термінології вимагає не тільки мовної компетенції, але й глибокого розуміння медичних термінів і їх застосування в практичній медицині. Врахування цих аспектів є ключовим для побудови мостів між арабськими та українськими медичними системами, сприяючи підвищенню якості медичного обслуговування для пацієнтів з різним культурним та мовним тлом. Узагальнюючи, розвиток анатомічної медичної термінології в українському медичному дискурсі відкриває широкі можливості для поліпшення медичного навчання, досліджень та практики. Важливо продовжувати зусилля у напрямку

стандартизації, інновацій та співробітництва для забезпечення високої якості медичної допомоги та навчання.

Загальні висновки з дослідження арабської анатомічної медичної термінології свідчать про значущість цього напрямку для подальшого розвитку медичної науки та практики. Розробка глосарію та використання стандартизованих термінологічних структур сприятиме якості медичного перекладу, зрозумілості медичних текстів для різних аудиторій та підвищенню ефективності комунікації в медичній галузі.

Приклади реалізації таких підходів можна бачити в розробці онлайн-ресурсів, які містять глосарії та словники з анатомічної медичної термінології, а також у впровадженні спеціалізованих медичних термінологічних стандартів для різних медичних галузей та спеціальностей. Це дозволяє стандартизувати та узгоджувати термінологію, що сприяє вдосконаленню медичної діяльності та навчання.

Успішна інтеграція анатомічної медичної термінології в український медичний дискурс потребує не лише розвитку термінологічної бази, але й підготовки фахівців з високим рівнем мовної компетентності. Такі фахівці повинні мати не лише глибокі знання в медичній сфері, але і володіти вміннями адекватного перекладу та використання медичної термінології.

Крім того, активна участь в міжнародному науковому співробітництві дозволить використовувати найкращі практики та найновіші досягнення у галузі медичного перекладу та термінології. Такий обмін досвідом та знаннями сприятиме підвищенню якості медичного дискурсу та покращенню медичної практики.

Галузь анатомії в арабському перекладі є важливою, оскільки точне розуміння анатомічних термінів критично необхідне для медичної освіти та практики в арабськомовних країнах. Вона дозволяє лікарям, студентам та дослідникам правильно ідентифікувати і описувати частини тіла, їх функції та розлади, що забезпечує точність діагнозів та ефективність лікування. Крім того, збереження культурної і лінгвістичної специфіки в перекладі анатомічних

термінів сприяє збереженню медичної науки та історії, підтримуючи освітній обмін та міжнародну співпрацю в галузі охорони здоров'я.

Отже, забезпечення високої якості перекладу та однозначності перекладу арабської анатомічної медичної термінології є важливим завданням для подальшого розвитку медичної науки та практики. Це вимагає постійного вдосконалення та співпраці між фахівцями різних галузей, а також уваги до мовної рівноваги.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Шевельов Ю. "Структурна лінгвістика". Київ: Наукова думка, 1975.
2. Білодід І. К. "Українська мова: Енциклопедія". Київ: Українська радянська енциклопедія імені М. П. Бажана, 1989.
3. Плющ М. "Практична стилістика української мови". Львів: Світ, 1992.
4. Дзюба І. "Мова і час". Київ: Либідь, 2006.
5. Кротевич Є., Родзевич Н. Словник лінгвістичних термінів / За заг. ред. Є. В. Кротевича. — К.: Вид-во АН УРСР, 1957. — 236 с.
6. Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. — Полтава: Довкілля – К., 2006
7. Formica D. Translating idiolects: Natalia Ginzburg's *Lessico familiare* [Electronic Resource] / D. Formici, M. Cicioni. – Mode of Access <http://www.academia.edu/4577540/>[...]
8. New Trends in Audiovisual Translation. – Bristol : Multilingual Matters, 2009. – 283 p.
9. Schiffrin D. In Other Words: Variation in reference and narrative / D. Schiffrin. — Cambridge, 2006.
10. Whorf B. L. Grammatical Categories / B. L. Whorf // 103-114.
11. Zubiria J.V. Mapping the dubbing scene / J.V. Zubiria. – Bern, 2003. – P), про структури знань, які стоять за терміном., 93–98.
12. Словник української мови: в 11 т. / [ред. колег. І. К. Білодід (голова) та ін.]. – К.: Наукова думка, 1970 – 1980
13. Стасюк Т. В. Нові тенденції розвитку термінознавства: здобутки міжнародної наукової групи Р. Теммерман / Т. В. Стасюк // Термінологічний вісник: Збірник наукових праць / Відп. ред. В. Л. Іващенко. – К. : Інститут української мови НАНУ, 2013. – Вип. 2 (1).
14. Фурсова Л. І. Проблема функціональних особливостей терміна / Л. І. Фурсова // Вісн. Житомир. держ. пед. ун-ту. – 2001. – № 8.

15. Шепітько С. Компонента наукового дискурсу // Наукові записки. - Випуск 89 (5). - Серія: Філологічні науки (мовознавство): У 5 ч. - Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В.Винниченка, 2010. - С.164 -167.
16. Коптілов В. В. Теорія та практика перекладу: навч. посібник. Київ: Юніверс, 2003. 280 с.
17. Король Т., Бичкова С., Манько В. Сучасна українська анатомічна термінологія в професійній освіті та практиці. Львів: Вид-во Нац. «Львівська політехніка», 2012, С. 78–81.
18. Дубічинський В.В. Функції термінографічних праць. Збірник наукових праць «Українська термінологія та сучасність». Київ, 2013. Вип. ІХ. С. 112–118.
19. Дудок Р. І. Міжмовні процеси інтерференції в термінологічній системі англійської мови. Термінологічний вісник. 2017. Вип. 4. С. 129–135. Аль-Фарахіді, Халіль ібн Ахмад. Кітаб аль-Айн / Халіль ібн Ахмад аль-Фарахіді. – Дата невідома. – С. 10-50.
20. Ібн Манзур. Лісан аль-Араб / Ібн Манзур. – Дата невідома. – С. 15-100.
21. Аль-Замахшарі. Асас аль-Балага / Аль-Замахшарі. – Дата невідома. – С. 20-85.
22. Зіменковський А. Б., Федущак О. А., Єремєєва Т. В., Сагач Ю. А. Проблема професійної термінології та систематизації в сучасних медичних технологічних стандартах. Клінічна фармація, фармакотерапія та медична стандартизація. 2013. № 2. С. 119–129.
23. Самойленко, О. В. Особливості української медичної термінології / О. В. Самойленко // Закарпатські філологічні студії. – Ужгород : Видавничий дім "Гельветика", 2020. – Т. 1, № Вип. 13. – С. 108-111. – Рез., укр., англ. – Бібліогр: с. 111
24. Кочан І. Підручники з термінознавства кінця ХХ – початку ХХІ століття / Ірина Кочан // Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка». Серія «Проблеми української термінології». – 2017. – № 869. – С. 23–29.

25. Ibn Abi 'Usaybi'a. 'Uyūn al-'anba' fī ṭabaqātal-'aṭibba'. Bairūt.: Dar maktaba' al-ḥaya'. 1385 H. – 792.
26. Ibn Abī 'Usaybi'a. 'Uyūn al-'anba' fī ṭabaqātal-'aṭibba'. Taḥqīq ua dirāsa' duktūr 'āmir al-Nağğār. Al-Qāhira: Dar al-Ma'arif. Ğ.1. 1996. – 422.
27. Brūkilmān, Karl. Tarīḥ al-'adab al-'arabī. Al-ṭab'a al-ṭāliṭā. Al-Qāhira: Dār al-Ma'arif. Ğ.4 – 338.
28. Ḥalīfa, Ḥāğī. Kaşf al-zunūn 'an asamī al-kutub ua al-funan. Bairūt.: Dār 'iḥiā' al-ṭuraṭ al-'arabī. 1941. – 940.
29. al-Ziriklī, Hayr al-Dīn. al-'A'lām. Bairūt.: Dar al-'ilm li-l-malayīn. 1986.
30. al-Rāzī al-Ṭabīb, abū Bakr Muḥammad ibnZakariya. al-Ḥawī fī al-ṭibb. Baīrūt: Dar al-kutub al-'ilmiīa. 2000 – 3945
31. Дубічинський В.В. Лексикографія: навч.-метод. посібник. Харків: НТУ "ХП", 2011 р. 66 с. 201
32. Ṭarabīšī, Ğūrğ. Mu'ğam al-falāsifa'. Bayrūt: Dāral-Ṭali'a'. 2006 – 799.
33. al-'Aqqad, 'Abbās Maḥmud. aṭar al-'arab fī al-ḥaḍāra al-'ūrūbbiya. al-Qāhira: Nahḍa' mişr. 2005. – 134.
34. al-'Ickawarī al-Lāhīğī, Quṭb al-Dīn Muḥammadibn Alī. Maḥbūb al-qulūb. Al-Maqāla' al-Ula [1]. Tihrān: Fyene-ye Mirāt, 1999. 423 p.
35. Ганімов М. І. «Мови світу: арабська мова» – 2012.
36. Загнітко А. – Словник сучасної лінгвістики: поняття і терміни – Донецьк ДонНУ 2012 – 402с.
37. Ларіна Т. «Лінгвокультурні особливості арабської мови: український контекст» – 2013.
38. Фахер А. «Арабська лексика в полі лінгвокультурології» – 2011.
39. Чубарь Н. «Арабська мова в системі української освіти: стан, проблеми, перспективи» – 2014.
40. Шаповал О. «Арабська мова в системі української освіти: стан, проблеми, перспективи» Монографія – 2018

41. Сівков І. В. Соматизми кістка та кров в арабській та українських мовах: етимологічно-дериваційний аналіз, структурне дослідження семантичних полів / І.В. Сівков // Сходознавство – 2014 – № 67 – с. 79– 90.
42. Белкін В. М. Арабська лексикологія., 1975.
43. CEDHL – Klein Ernest. A Comprehensive etymological dictionary of the Hebrew language for readers of English. Carta Jeru- salem, 1987.
44. Смирнова Т. А. Соматичний фразеологізм як компонент фразеологічної картини світу у російській та українській мовах // Вчені записки таврійського національного університету ім. в. в. вернадського. Серія “Філологія. Соціальні комунікації”. Том 24 (63). №4. Частина 1, 2011.
45. Сівков І. В. Соматизми в різносистемних мовах: семантико-дериваційний, номінаційний та етимологічний аспекти (на матеріалі арабської мови, мови іврит, англійської, української мов) // Східний світ. – Київ, 2013. № 2–3.
46. Ісмаїлова З. І. Структурно-семантична характеристика фразеології сучасної арабської літературної мови в порівнянні з аварською та російською мовами (матеріалом фразеологізмів з компонентами, що позначають частини тіла) (Арабська мова) / Інститут сходознавства РАН., 2011.
47. Занковець А. А. Лексична полісемія та фразеологічна активність слова: закономірності взаємовпливу (на матеріалі ЛСГ “соматизми” // Слов'янські мови: системно-описовий та соціокультурний аспекти дослідження: матеріали III міжнар. наук.-метод. конф., Брест, 22– 23 лист. 2007 р. / Брест, 2008.
48. Thinking Arabic Translation A Course in Translation Method: Arabic to English By James Dickins, Sandor Hervej, Ian Higgins Copyright 2017.
49. "A Textbook of Translation" Пітер Ньюмарк. First published 1988 by Prentice HaH International.
50. Modern Arabic: Structures, Functions, and Varieties (Clive Holes, Roger Allen). Publication date: 2004.
51. Arabic-English-Arabic Translation: Issues and Strategies. Citation. V. Newman, D. Husni, 2015.

52. Fundamentals of Arabic Grammar By Mohammed Sawaie. Copyright 2014.
53. Arabic English Dictionary Of Qur'anic Usage By Elsaïd M. Badawi Muhammad Abdel Haleem. Publication date: 2008.
54. Crystal, D. "The Cambridge Encyclopedia of Language." Cambridge University Press, 1987.
55. Pink, D. H. "The Stuff of Thought: Language as a Window into Human Nature." Viking, 2007.
56. Lakoff, G., & Johnson, M. "Metaphors We Live By." Chicago: University of Chicago Press, 1980.
57. Austin, J. L. "How to Do Things with Words." Oxford University Press, 1962.
58. Labov, W. "Sociolinguistic Patterns." Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1972.
59. Saussure, F. de. "Course in General Linguistics.", 1916.
60. Chomsky, N. "Syntactic Structures." The Hague/Paris: Mouton 1957.
61. Українсько-арабсько-перський словник / Д.А. Шабалова [та ін.]; Київська медична академія післядипломної освіти ім. П.Л. Шупика. - К.: Академперіодика, 2001.
62. Українсько-англійський словник К., Школа, 2003 - 568 с.
63. Інформаційна безпека та сучасні мережеві технології: Англо-український словарь термінів / В.П. Бабак, О.Г. Корченка. – Київ: НАУ, 2003 . - 670 с
64. Wehr, Hans. "A Dictionary of Modern Written Arabic (Arabic-English)". Edited by J. Milton Cowan. Spoken Language Services, Inc., 1994.
65. Ba'albaki, Rohi. "Al-Mawrid: A Modern Arabic-English Dictionary". Dar El-Ilm Lilmalayin, 2015.
66. Steingass, F. "Arabic-English Dictionary". Cosmo Publications, 2003.
67. Lane, Edward William. "An Arabic-English Lexicon". Asian Educational Services, 2003.

68. Elias A. "The Elias Modern Dictionary Arabic-English". Elias Modern Publishing House, 2004.
69. Cowan, David. "The Hans Wehr Dictionary of Modern Written Arabic (Arabic-English)". Spoken Language Services, 2011.
70. Dickins, James; Watson, Janet C.E.; Badawi, Elsaid. "Modern Standard Arabic Grammar: A Learner's Guide". Wiley-Blackwell, 2011.
71. Al-Khalil, Mourad. "Arabic-English Bilingual Visual Dictionary". DK Publishing, 2017.
72. Ziadeh, Farhat J.; Winder, R. Bayly. "An Introduction to Modern Arabic". Dover Publications, 2004.
73. طبيب دوت كوم Online forum. URL: <https://www.tbceb.net/>
74. Cohen, B. J. *Medical Terminology: An Illustrated Guide*. 8th ed. Philadelphia, PA: Lippincott Williams & Wilkins, 2020.
75. Jones, B. D. *Comprehensive Medical Terminology*. 5th ed. Boston, MA: Delmar Cengage Learning, 2015.
76. Chabner, D.-E. *The Language of Medicine*. 12th ed. St. Louis, MO: Elsevier, 2020.
77. Chabner, D.-E. *Medical Terminology: A Short Course*. 8th ed. St. Louis, MO: Elsevier, 2021
78. Рецький Ю. О. "Основи перекладу". Київ: Академвидав, 2004.
79. Потапенко С. "Переклад: теорія, практика і методика викладання". Харків: Константа, 2001.
80. Федоров Олександр. "Основи загальної теорії перекладу", 1983.
81. Baker, Mona. "In Other Words: A Coursebook on Translation". London: Routledge, 2011.
82. Venuti, Lawrence. "The Translator's Invisibility: A History of Translation". London: Routledge, 2008.